

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”Det går inte att ta dem ur deras rytm”

Konstruktioner av rumänska romers utanförskap

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Kandidatnivå
Termin VT2015
Författare Jennifer Thunberg Heffern
Handledare Ing-Marie Johansson

Abstract

Titel	”Det går inte att ta dem ur deras rytm” Konstruktioner av rumänska romers utanförskap
Författare	Jennifer Thunberg Heffern
Nyckelord	Socialt arbete, Romer, Rumänien, Fattigdom

Denna uppsats utforskar hur aktörer inom det sociala arbetet i Rumänien talar om och benämner romer, hur de konstruerar orsakerna till deras marginalisering och hur de anser att man kan förbättra deras situation. Studien bygger på tio intervjuer med olika aktörer inom det sociala arbetet. Teorier om socialkonstruktivism, kategorisering och förhållningssätt till kultur har använts i analysen av materialet. Informanterna i studien hade ofta samma bild av romers livsvillkor, men betonade olika saker och konstruerade problemen på olika sätt, vilket gav olika bilder på hur man borde arbeta vidare. Hur man benämnde och kategoriserade målgruppen avgjorde också hur man konstruerade orsaken till marginaliseringen. Romer beskrevs av vissa kategoriskt och exotifierande. Ofta tillskrevs då deras kultur en stor roll i svårigheter att försörja sig då den förknippades med att leva för nuet och inte arbeta. Mer krav beskrevs som en möjlig åtgärd. Andra informanter, främst de inom universitetsvärlden, kategoriserade romer som fattiga människor där etnicitet enbart gavs betydelse i förhållande till diskriminering. Tillsammans med andra strukturella faktorer ansågs det vara anledningen till romers marginalisering. Genom mer resurser till det sociala arbetet, och högre försörjningsstöd beskrev man att deras situation skulle kunna förbättras.

Tack

Jag skulle först och främst vilja tacka min vän Ligia som var med mig under mina två veckor i Rumänien, översatte intervjuer och hjälpte med alla möjliga praktiska saker. Jag skulle också vilja rikta ett tack till hela hennes familj som lät mig bo hos dem och visade stor gästfrihet. Det blev ett minne för livet. Utan er hade denna uppsatsen heller aldrig kunna skrivas.

Jag vill också tacka alla mina informanter som tagit sig tid att träffa mig och dela sina tankar och upplevelser på ämnet.

Till slut vill jag också tacka min handledare Ing-Marie Johansson för all uppmuntran och feedback på min process med uppsatsen!

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Introduktion.....	7
1.1	<i>Syfte och frågeställningar .....</i>	8
1.2	<i>Avgränsningar .....</i>	8
2	Bakgrund.....	8
2.1	<i>Livsvillkor Rumänien.....</i>	8
2.2	<i>Socialt arbete i Rumänien.....</i>	9
2.3	<i>Romer.....</i>	9
2.4	<i>Romernas situation, historiskt.....</i>	10
2.5	<i>Romernas situation idag.....</i>	11
3	Tidigare forskning.....	12
3.1	<i>Litteratursökning.....</i>	12
3.2	<i>Fattigdom och dess förmodade orsaker.....</i>	12
3.3	<i>Socialarbetares syn på fattigdomens orsaker och ökade krav.....</i>	13
3.4	<i>Socialarbetares syn på romer.....</i>	14
4	Teoretiska perspektiv.....	15
4.1	<i>Konstruktionen av sociala problem.....</i>	15
4.2	<i>Kategoriseringar och benämningar.....</i>	16
4.3	<i>Kultur och etnicitet.....</i>	16
4.4	<i>Antidiskriminering och kulturell sensitivitet.....</i>	17
5	Metod.....	18
5.1	<i>Val av metod .....</i>	18
5.2	<i>Urval .....</i>	18
5.3	<i>Intervjuguiden och genomförande av intervjuer.....</i>	20
5.4	<i>Analysen.....</i>	20
5.5	<i>Förförståelse och fördomar.....</i>	21
5.6	<i>Forskningsetiska överväganden.....</i>	22
5.7	<i>Validitet och reliabilitet .....</i>	23
6	Resultat och analys.....	24
6.1	<i>Hur romer beskrivs.....</i>	24
6.2	<i>Hur romer benämns.....</i>	26

6.3 Hur romernas utanförskap förklaras.....	27
6.3.1 Konstruktioner av kulturens betydelse.....	28
En stjälpande kultur.....	28
En hjälpande kultur.....	29
Kultur som ogiltig förklaring.....	30
6.3.2 Strukturella förklaringar.....	31
Bristande resurser och samverkan.....	31
Diskriminering och fördomar.....	32
6.3.3 Bristande utbildning.....	34
6.4 Att handskas med utanförskapet.....	36
6.3.1 Individuella/högre krav.....	36
6.3.2 Mer resurser, men hur då?	37
7 Avslutande diskussion.....	39
Referenslista.....	40
Bilaga 1.....	43
Bilaga 2	44

Introduktion

De senaste åren har det inte kunnat undgå någon att många utsatta människor har kommit till Sverige för att tiggas. Eu-migranter eller romska tiggare som de ofta kallas har utgjort ämnet för många av artiklarna i våra dagstidningar, där de beskrivs som oerhört utsatta och diskriminerade i sina hemländer. Det land som oftast kommer på tal är Rumänien. Flera porträtt har gjorts av deras livsvillkor där och många rumänska politiker har fått komma till tals över deras syn på migrationen till Sverige. Det sociala arbetet, som borde utgöra en nod i diskussionen om försörjningsfrågorna, har däremot inte uppmärksammats.

I och med den fria rörligheten inom EU, skillnaden i livsvillkor mellan länder och migrationen som detta medför ställs det sociala arbetet inför nya utmaningar och samarbete över landsgränser. Vi behöver i Sverige mer kunskap om det sociala arbetet i Rumänien i allmänhet och arbetet med bland annat fattiga romer i synnerhet, för att tillsammans hitta lösningar för att hjälpa denna målgrupp. Forskning på det sociala arbetet i Rumänien på svenska och engelska är begränsat, men aktuellt. Rumänien är ett land i förändring i och med inträdet i EU 2007. Med införandet av socionomutbildning i landet dessförinnan står det sociala arbetet också i förändring.

Denna uppsats har ambitionen att vara en pusselbit i kunskapsbildningen om det rumänska sociala arbetet, där fokus ligger på hur socialarbetare konstruerar problemet med fattiga romer. Det finns en risk att man utgår från att man delar de svenska diskurserna om problematiken, eller att man gör antaganden om hur det ser ut i det rumänska sociala arbetet utifrån den politik som gestaltas i medierna. Att skapa sig en bild av hur sociala problem konstrueras är ett bra första steg i ett samarbete över landsgränser, i det sociala arbetet.

Av den anledningen åkte jag till Rumänien för att se hur socialarbetare arbetar för att inkludera fattiga romer och hur de ser på deras utanförskap. Jag har den stora fördelen att en av mina vänner är rumänsk och har sin familj boende i Transylvanien, i nordvästra Rumänien. Det är inte den delen av Rumänien som många av våra Eu-migranter kommer ifrån, utan detta område har valts utifrån denna möjlighet. Arbetet ger ändå en fingervisning av hur det sociala arbetet kan se ut i övriga Rumänien.

Tack vare min vän fick jag möjlighet att intervjua allt från de som arbetar inom socialtjänsten och ideella organisationer till forskare och aktivister om hur de ser på den romska fattigdomen och varför många fattiga romer kommer till Sverige. Jag fick bland annat besöka spartanska socialkontor på landsbygden och bläddra genom högar av papper som behövde fyllas i för att bevilja försörjningsstöd. På landsbygden hade en socialarbetare ofta hand om allt socialt arbete från stöd till funktionsnedsatta, familjer, äldre och administration av bidrag i en by. Deras roll var, som jag uppfattade den, byråkratisk och varje beslut innebar mycket pappersarbete. Arbetet med de fattiga romerna bestod till stor del av att betala ut bidrag och se till så att de fick identitetshandlingar; vilket många saknade. Det var också väldigt givande att tala med forskare inom socialt arbete på universitet som talade samma språk som mig, bokstavligt och metaforiskt.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsatsen är att få en förståelse kring hur socialarbetare i Rumänien talar om fattiga romers utanförskap och deras tankar på hur man bör arbeta med att inkludera dem.

Frågeställningar

- Hur talar aktörerna inom det rumänska sociala arbetet om romer, deras marginalisering och orsakerna till detta?
- Vilka strategier benämner de som mer effektiva för att få romer mer inkluderade och självförsörjande?

Jag har valt att skriva ”aktörer inom socialt arbete” eftersom det är en vidare benämning än ”socialarbetare”. I denna definition räknar jag även med aktivism, forskning och volontärarbete.

1.2 Avgränsningar

Mitt fokus är hur socialarbetare konstruerar romer och deras marginalisering.

I uppsatsens början var jag intresserad av det sociala arbetet ur ett EU-perspektiv och ställde frågor om fonder och migration bland romerna som de arbetar med, men har valt att begränsa mig enbart till det sociala arbetet inom Rumänien i uppsatsen. Jag försöker heller inte att svara på frågan om vad som objektivt sett orsakar marginalisering av romer då detta är en mycket komplicerad fråga som inte ryms inom en C-uppsats.

2 Bakgrund: Romer, Rumänien och det sociala arbetet

2.1 Livsvillkor i Rumänien

Rumänien var kommunistiskt under Ceaușescu fram till 1989, och blev sedan en marknadsekonomi. Efter Ceaușescuregimen led landet av kraftig inflation och lönerna halverades. Än idag är Rumänien det näst fattigaste landet i EU, men inträdet 2007 har förbättrat landets ekonomi. Idag räknar man med att ca 20% av befolkningen är fattiga och de flesta av dem bor på landsbygden (Landguiden 2014). Löner är låga och maten är dyr. En högskoleutbildad person kan tjäna ca 2000-3000kr och en liter mjölk kostar ca 8-9 kr fann jag under tiden där. På landsbygden var det därför vanligt att man odlade större delen av sin mat själv. Det finns en stor informell ekonomi i landet, främst på landsbygden där man räknar med att en tredjedel av inkomsten kommer från småskaligt lantbruk. Det finns mycket korruption i landet och lönespridningen i Rumänien är den största bland EU-länderna (Precupetu & Precupetu 2014). Arbetslösheten ligger på under

8% och sjunker. Den drabbar i högre grad unga personer, och många rumäner åker utomlands och arbetar(Landguiden 2014). Man räknar med att ca 3 miljoner av landets 22 miljoner invånare befinner sig utomlands för att arbeta(Precupetu & Precupetu 2014). Utbildning är gratis och grundskolan obligatorisk i Rumänien. Det kan tillkomma kostnader i form av transport, kläder, lunch och skolmaterial. Det är även vanligt att man har privat undervisning och läxhjälp i hemmet för att klara av prov, vilket en fattig familj inte har råd med. Det skiljer mycket i kvalitét bland skolor. De på landsbygden tenderar bland annat att ha sämre kvalificerade lärare och infrastruktur (ibid).

2.2 Socialt arbete i Rumänien

Innan kommunismen var det främst den ortodoxa kyrkan och olika informella nätverk som tog hand om fattiga och på andra sätt sårbara människor, men det fanns även utbildning för socialt arbete. Under kommunismen var det regimens ansvar att alla hade ett arbete och man hade därför ingen ersättning för de som inte arbetade. De som inte arbetade riskerade istället fängelsestraff. Man erkände inte existensen av sociala problem, vilket också innebar att socialt arbete slutade att läras ut på universiteten på 60-talet. På grund av detta finns det få utbildade socialarbetare i Rumänien. Landets egna sociala skyddsnet är sparsamt utformat. Detta, i kombination med den dåliga ekonomin i landet, har lett till att många idéburna organisationer från andra länder i väst har kommit till Rumänien. Dessa sociala arbeten bygger ofta på modeller som är utformande för västerländska länder och består av projekt som bara finns till i några år, enbart på vissa ställen i landet och leds av människor från västerländska länder(Dümling 2004). Socialt arbete började läras ut igen under 90-talet i olika former, bland annat tillsammans med teologi(Szabó 2015). I Transylvanien startade man upp ett utbildningsprojekt där rumänska studenter skulle lära sig socialt arbete och hälsopromotion under slutet av 90-talet. Detta var ett samarbete mellan universitet i England, Irland och Rumänien (Bamford, Composescu, Ross 2000). 2006 blev *socionom*, eller *asistent social*, en skyddad titel som man erhåller efter 3 eller 4 års utbildning(Szabó 2015). Det kan också vara en förklaring till att många av de som arbetar inom socialt arbete som jag intervjuat saknar utbildning inom området och att det finns så lite forskning på socialt arbete i landet.

2.3 Romer

Många gånger talar vi om romer som *en* etnisk grupp, men kategorin ”rom” är i själva verket komplex. Romer är en väldigt heterogen grupp som inte alltid själv identifierar sig med varann. I Rumänien har man identifierat hela 16 olika grupper och dessa kan se väldigt olika ut, ha olika kulturer och tala olika språk. Även estimationer på hur många romer som finns i Rumänien kan skilja sig väldigt mycket. Det är inte tillåtet att registrera efter etnicitet, utan statistik bygger på om en person uppger sig vara

rom(Messing 2014). Förutom att kategorin rom är ett brett begrepp etniskt och kulturellt, har det ett komplicerat förhållande till klass. Många personer som inte menar sig vara romer uppfattas som romer av andra. Detta kan bero på att vissa automatiskt förknippar fattiga människor med romer och därför kategoriserar dem som detta(Messing 2014; Kligman 2005). Det kan också bero på att det är en stigmatiserad kategori som vissa inte vill identifiera sig som. Vid ett tillfälle på min resa pratades det om en socialarbetare som jag eventuell skulle kunna intervjua. De sa att hon var rom, men inte ville benämnas som det. I vissas ögon är dessutom ”rom” inte en etnicitet utan en typ av livsstil eller klass. Exempelvis så berättades det under min vistelse om ett romskt fosterbarn som placerats i en rumänsk familj. Barnet beskrev att han varit rom när han var yngre, men inte var det nu längre. Även i denna uppsatsen kommer definitionerna av romer att skilja sig åt. Statistik om romer bygger på de som själv identifierar sig som romer. I resten av uppsatsen åsyftas de människor som informanterna bedömer vara romer.

2.3 Romernas historia i Rumänien

Romerna kom till Rumänien på 1200-talet som slavar. In på 1800-talet kunde de ägas av privatpersoner, gårdar och kloster eller vara ”slavar åt kronan” och leva ett nomadliv. De erbjöd olika tjänster i form av smide, trähantverk eller underhållning och var skyldiga att betala en särskild skatt. Som slavar saknade de juridisk status och hade inga rättigheter, men kunde heller inte straffas för brott. På 1800-talet blev många av romernas tjänster, framförallt olika former av smide, så eftertraktade att de fick vanliga löner och kunde bosätta sig kring städer och byar.

1855 avskaffades slaveriet och många romer fick svårare att försörja sig eftersom deras funktion i samhället försvann. Man försökte assimilera romer, genom att begränsa deras möjligheter att resa och få dem att bosätta sig med rumäner istället för andra romer. Många romer integrerades efterhand ute på landsbygden. In på 1900-talet blev klyftorna gradvis mindre, men romerna hade nu i hög omfattning övergett sitt språk, traditioner, sånger och assimilerats av den rumänska befolkningen. Först under 1930-talet började det bli vanligt att romer fick framträdande positioner i samhället såsom handelsmän, konstnärer och intellektuella utan att förneka eller göra avkall på sitt ursprung. Grupper och föreningar skapades av romer för att förbättra villkor för andra romer. Man ville bland annat verka för att den officiella beteckningen för dem skulle vara ”rom”. Under denna tid fortsatte romer ofta att leva avsides majoritetsbefolkningen, men de uppfattades inte längre som en ”problemgrupp”. Den folkliga antiziganismen var inte utbredd till skillnad från antisemitismen i slutet av 30-talet. Den antiziganistiska diskursen i Rumänien återkom från vetenskapsmän som influerats av rasbiologin i Europa. De varnade för att romerna skulle assimileras och förstöra den rumänska befolkningen. Från 1942 och fram deporterades nomadiska romer, ibland till koncentrationsläger, under det fascistiska styret.

Efter krigets slut blev Rumänien kommunistiskt och de som överlevt kunde återvända hem. Romer erkändes inte som en minoritet under denna tid och benämndes över huvudtaget inte som en annan etnicitet. De kunde få framstående jobb som borgmästare, politiker och militär till en början. Efterhand började man anställa andra till sådana tjänster eftersom romerna ofta saknade utbildning. Den kommunistiska regimen anställde fattiga människor till dessa positioner för att omkullkasta den sociala ordningen och få lojalitet. Alla lovades bostad och jobb och romernas livsvillkor förbättrades. Romer slutade till stor del försörja sig på traditionella hantverk och började arbeta på fabriker och inom lantbruk. Nomadliv blev ovanligt. De köpte hus eller flyttade in i städer och bort från ytterkanten av byar. Fortfarande försörjde sig romer ofta på jobb med lägre status än majoritetsbefolkningen. På slutet av 70-talet började man se dem som en grupp med särskilda behov och startade olika program som syftade till att assimilera dem genom militärtjänstgöring, formalisering av äktenskap och att få barnen att gå i skolan. Man började åter igen trycka på att romerna behövde assimileras och många förlorade sin etniska identitet. En tid efter kommunismens fall 1989 monterades fabriker som många romer arbetade på ner och de miste även sin försörjning (Achim 2004). Många romer beskriver att man under kommunisttiden inte gjorde skillnad mellan rom och icke-rom, att deras förutsättningar för arbete var mycket bättre och att blev de inte utsatta för samma typ av diskriminering som de är idag (Kligman 2005).

2.4 Romernas situation i Rumänien idag

Under ”definitioner”-avsnittet har det framkommit att definitionen av romer är komplicerad. Men med det sagt finns det en hel del studier och statistik på de som identifierar sig som romer. Dessa har även idag överlag svårare livsvillkor och sämre hälsa än övriga rumäner. 2010 utredde RTF att EU-länder inte använder EU fonderna för god social och ekonomisk integration av romerna (s.9). I en undersökning med självskattningsformulär gjord 2011 kom European Union Agency for Fundamental Rights (2012) fram till att skillnaderna mellan romer och majoritetsbefolkning är mycket stor, vilket illustreras i statistik nedan. Det första numret är andelen av de romska respondenterna. Siffran inom parantes är andel av rumäner.

Barn som ej går i skolan regelbundet: 23% (14%)

20-24 åringar som gått färdigt gymnasiet: 10% (63%)

Personer som har gått till sängs hungriga för att de inte har haft råd med mat någon gång under den senaste månaden: 62% (11%)

Saknar elektricitet, kök, toalett och/eller dusch/bad inomhus: 87% (58%)

Har anställning på hel- eller deltid: 32% (64%)

12% av romska barn mellan 7-15 år gamla arbetar utanför hemmet.
80% av romer är fattiga och tjänar mindre än 60% av medianinkomsten av hushållen i Rumänien.

Sammanfattningsvis har romer överlag mindre utbildning, sämre ekonomi och lägre levnadsstandard. Alla romer är dock inte fattiga. De 20% som tjänar mest tjänar 13 gånger mer än de 20% som tjänar minst i Rumänien(ibid).

Utanför staden Cluj-Napoca i Transylvanien finns ett getto vid en soptipp som heter Pata Rat. Där bor ca 1500 människor. En stor majoritet av dem är romer. 42% av invånarna har tvångsförflyttats till Pata Rat av myndigheter. 300 av dessa fick flytta in i 40 lägenheter med el och vatten. Ca 30 familjer som tvångsförflyttades dit under vintern uppmanades att bygga egna skjul att bo i. Många organisationer har engagerat sig för dem på olika sätt genom praktisk hjälp, och politisk engagemang(Vincze 2012). Tre av informanterna i min studie var engagerade i Pata Rat på olika sätt.

3 Tidigare forskning

3.1 Litteratursökning

Till en början sökte jag information ur universitetsbibliotekets databaser Sociological Abstracts, Social Services Abstracts och ERIC. Dessa innehåller bland annat artiklar om socialt arbete och människors sociala villkor. Genom att skriva AND och OR kan man här skriva in relevanta sökord. Jag började med orden ”Roma”, ”Romania”, ”Poverty”, ”Social work”, och olika synonymer eller närbesläktade ord på svenska och engelska. Det fanns förvånansvärt lite forskning att hitta i dessa databaser och flera av dem var mer än 10 år gamla. Fler artiklar hittades genom supersök på universitetsbibliotekets hemsida. Därifrån kunde jag navigera mig vidare bland källförteckningar, samt att skriva in olika kombinationer av ovanstående ord via google scholar. Forskning och teori från Rumänien och andra östeuropeiska länder har varit svår att hitta. Det kan bero att den inte finns på engelska, att tillgången via universitetsbiblioteket och google scholar är begränsad och/eller att det inte finns så mycket forskning. På grund av att det sociala arbetet som vetenskaplig disciplin nyligen tillkommit igen efter att ha varit på uppehåll under kommunisttiden, kan forskningen därför vara begränsad. Av den anledningen har jag valt att även ta med amerikansk och västeuropeisk forskning.

3.2 Fattigdomen och dess förmodade orsaker

Fattig enligt absoluta mått är den som knappt får sina grundläggande behov tillfredsställda. Oftare är man intresserad av vem som är fattig enligt relativa mått och inte har en livsstil som en genomsnittlig människa i dess omgivning har i

industrialiserade länder (Swärd 2012). Förklaringar till fattigdom varierar beroende på vilka delar i världen man undersöker, men Andersen och Larsson (2004) har sett framförallt tre olika fokus i västerländska industriländer; strukturella, individuella eller kulturella förklaringar (ibid.)

Individuella förklaringar konstruerar fattigdom genom att anta att vissa människor inte vill anstränga sig för att bli självförsörjande eller att de av olika skäl; t ex missbruk, sjukdom och andra saker de inte kan råda över inte lyckas få arbete. De strukturella förklaringarna fokuserar på att resurser och makt mellan grupper är ojämnt fördelade och att detta leder till motsättningar mellan grupper. Fattigdom ses då som ett misslyckande av staten att omfördela dessa resurser så att det kommer fattiga människor tillgodo. Att resurserna är fördelade på ett ojämnt sätt kan bero på både sociala faktorer, såsom diskriminering eller strukturella saker såsom arbetslöshet (ibid.). Med den kulturella förklaringen menas oftast ”fattigkultur”. Med fattigkultur åsyftas en grupp som hamnar utanför samhället på grund av strukturer som missgynnar dem. De svåra villkor som skapas i denna marginalitet skapar i sin tur en slags subkultur med värderingar och beteende som vidmakthåller fattigdom som i sin tur överförs på nästa generation (Svedberg & Wollter 2013 s 53).

Antropologen Lewis introducerade begreppet ”a culture of poverty” (här översatt fattigkultur) genom sina studier av fattiga samhällen i Mexico och Puerto Rico, där han fann att de fattiga människorna där hade 70 gemensamma beteenden som han menar utmärker det han benämner fattigkultur. Han gör skillnad på fattigdom och fattigkultur där det första handlar om materiella förutsättningar och det senare om beteende och värderingar som uppkommer och sedan förs vidare till nästa generation. Fattigkulturen beskrivs förekomma hos en mindre del av de som är fattiga och är inte orsaken till fattigdom. Begreppet skapades delvis för att motverka att vissa beteenden kopplades till vissa etniciteter och istället se likheter mellan olika grupper av människor världen över som lever i fattigdom (Lewis 1966). Hans forskning är gammal och har kritiserats av flera. Martin (2004) menar att teorier om underklass och fattigkultur innebär att exkluderade människor själva ges ansvaret för sitt utanförskap, och att detta får följder av att rätten till bidrag beskärs i västerländska länder. Det är i samma retorik som man anser att välfärden skapar ett s.k. bidragsberoende (ibid).

3.3 Socialarbeters syn på fattigdomens orsaker och ökade krav

Kroll, Blomberg och Kallio (2012) har undersökt om socialarbetare i Finland, Danmark, Norge och Sverige har strukturella eller individualistiska förklaringar till att människor är fattiga. De fann att man överlag har strukturella förklaringar, men att socialarbetare som betonade individuella förklaringar också ville ha mer krav och sanktioner gentemot sina klienter. De som var för ökade krav var i synnerhet finska socialarbetare, yngre socialarbetare, samt de socialarbetare som saknade utbildning inom området. Man fann inga skillnader mellan socialarbetare som arbetade på gräsrotsnivå och chefer. Studien jämfördes med liknande studier i andra länder med liberala välfärdsregimer och man

fann att strukturella förklaringar och synen hos socialarbetare på att fattiga och arbetslösa behövde mer förmåner var kopplad till den socialdemokratiska välfärdsregimen.

Bullock(2004) har jämfört socialbidragstagare och socialarbeters syn på fattigdom i en amerikansk kontext. Hon fann att socialbidragstagare själva ansåg att fördomar och diskriminering spelade en större roll i att de blev fattiga än vad socialarbetare gjorde, och hänvisade till att Kluegel och Smith(1986) har funnit att kulturella förklaringar till fattigdom hängde ihop med uppfattningen om att socialbidragstagare var oärliga och med att man ville ha mer restriktiva sociala förmåner. Minoriteter, i synnerhet afro-amerikaner, sågs av socialarbetare som skyldiga till deras fattigdom i högre grad än vita(Gooden 1998).

3.4 Östeuropeiska socialarbeters tankar om och attityder till romer

Kligman (2005) har intervjuat romer och icke-romer med offentliga jobb i Rumänien, Ungern, Slovakien och Bulgarien. Han fann att romer oavsett kön och ålder exotifieras och sexualiseras. Även inom det offentliga finns stereotyper av dem som omoraliska, smutsiga, ovilliga att arbeta och ociviliserade. Författaren menar att kategorin rom har förlängts till att beskriva en koppling mellan etnicitet och fattigdom. Fattiga människor eller de med mörkare hudfärg kategoriseras således ofta som romer, även om de själva menar sig inte vara det. Dessa negativa stereotyper som skapas av icke-romer internaliseras ofta av romer. I artikeln lyfts flera exempel av romer som vill göra skillnad på sig själva och andra romer för att beskriva sig själva som bättre, mer hederliga etc i termer av att de är mer lika icke-romer (ibid).

Demsar och Urh (2005) undersöker i vilken mån romer blir hjälpta eller kontrollerade inom det sociala arbetet i Slovenien. De fann att oreflekterade, rasistiska stereotyper var vanliga hos socialarbetare och ledde till att ekonomiskt bistånd inte gavs ut i den mån som deras klienter hade rätt till. Dessutom menar Demsar och Urh att det ekonomiska biståndet ledde till passivisering och ytterligare utanförskap bland romerna. För att förbättra det sociala arbetet behöver man både arbeta med rasistiska attityder och strukturella faktorer, samtidigt som man ser till varje individs komplexa situation och arbetar tillsammans med sina klienter, anser de.

Även Hribar och Gutic (2010) har funnit att romer nekats ekonomiskt bistånd inom det sociala arbetet i Slovenien och riktar stark kritik mot detta. De menar att det ekonomiska biståndet villkoras för hårt och att detta i synnerhet drabbar romer. Exempelvis då föräldrar är tvungna att gå i skolan på kvällstid och deras barn under dagtid, vilket gör att de inte kan vara delaktiga i sina barns liv och samtidigt uppbära försörjningsstöd.

4 Teoretiska perspektiv

4.1. Konstruktionen av sociala problem

Inom socialkonstruktivismen ses sociala problem som samhälleliga konstruktioner och kategoriseringar. Vad ett socialt problem är ses inte som objektiv vetenskap, men man förnekar inte heller objektivt lidande. Ett socialt problem ses istället som en social process där människor i en viss tid och plats har definierat att det är ett socialt problem. Detta kan alltså förändras över tid. Inom detta perspektiv är man inte intresserad av varför ett socialt problem uppkommer eller varför en person avviker på ett visst sätt, utan varför de uppfattas som problematiska. Vem anser att det är problematiskt och varför gör man det? (Spector och Kitsuse 1977). Vilka krafter verkar och vad får det för följder?

Loseke(2003) definierar ett socialt problem som någonting som uppfyller fyra kriterier. Det ska vara ett problem(1) som drabbar många(2) som kan förändras(3) och bör förändras(4). Om en av dessa kriterier inte uppfylls, t ex att det bara drabbar ett fåtal människor, eller att det inte kan förändras (t ex att vi alla är dödliga), så anses det heller inte vara ett socialt problem. Hur många ett problem drabbar och om det överhuvud taget går att förändra är frågor som kan få relativt objektiva svar. Vad som är problematiskt och om det bör åtgärdas är däremot frågor som ger plats för värderingar och konstruktioner. Genom att göra s.k. *claims* kan politiker, grupper eller andra personer försöka definiera vad som är ett problem, hur man ska se på det och hur man ska hantera det. När man talar om sociala problem gör man det utifrån *diagnostiska ramar* (från eng. ”diagnostik frames”) (Loseke 2003, s 51f). Man konstruerar olika förklaringar till ett visst fenomen. Exempelvis kan nämnas de olika sorters förklaringar som finns till fattigdom som finns under avsnittet om tidigare forskning. Genom vad Loseke(2003) kallar *prognostiska ramar*(från engelskans ”prognostic frames”) konstrueras lösningar genom att besvara frågorna; Vad ska göras, vem ska göra det och vad blir följderna? Vad följderna blir konstrueras olika av olika människor utifrån deras föreställningar om problemets art.

Loseke menar att olika claims-makers, de som uttalar sig om sociala problem, talar utifrån olika maktpositioner(2003). Loseke har undersökt hur makt också spelar roll i hur framgångsrikt en grupp får igenom sina claims till social förändring. Hjälpstagare som konstrueras som värdiga och även har politisk makt genom föreningar, möjligheter att rösta och kapital, som t ex äldre människor tenderar att ha störst möjligheter att nå sina mål. De som har sämst möjligheter är de som konstrueras som ovärdiga och dessutom inte har samma möjligheter till politisk makt som t ex missbrukare. Här tenderar politiska förslag istället att vara stränga istället för hjälpsamma. När hjälpstagare konstrueras som värdiga, men inte har makt, t ex fattiga barn som saknar kapital och möjlighet till att rösta och engagera sig, tenderar den sociala assistansen vara av symbolisk art men sakna mål av verklig social förändring, eftersom ett engagemang från politikerns sida inte lönar sig (ibid, s 105).

4.2 Kategoriseringar och benämningar

Ett sätt som människor konstrueras är genom *kategorisering*. En kategori är en konstruerad grupp med en gemensam nämnare; t ex kvinnor, funktionshindrade eller invandrare som hjälper oss att sortera världen. Genom kategorier skapas gränser och skillnader mellan människor, ofta genom att ställa upp *dikotomier* som t ex man-kvinna, normal-avvikande etc. Genom att sakna ett ord för det som finns mellan dessa dikotomier konstruerar vi en uppfattning om kategorierna som verkliga och inte bara språkliga benämningar. Ofta finns det dessutom en tydlig hierarki där det ena paret i en dikotomi har ett högre värde; t ex normal och man (Mattsson 2010).

Språk och benämningar har stor betydelse för hur sociala problem gestaltas. Attityder till grupper och problem lyser igenom i orden. Därför blir kontrollen över begrepp central. Spector och Kitsuse (1977) skriver att skapande av ny terminologi och nya innebörder för ett begrepp är ett tecken på en viktig förändring på synen av ett socialt problem. Som exempel tar de bland annat hur homosexualitet kategoriseras under "sexualitet" och inte under "sexuell avvikelse" på ett bibliotek som en reaktion på hur attityder till homosexualitet blev mindre negativa under 70-talet och slutade klassifieras som sjukt (ibid). Benämningen speglar samhällsutvecklingen, men den kan också påverka samhället. Ett poststrukturalistiskt perspektiv är att språket skapar vår verklighet (Wikström 2009). Genom olika kategoriseringar/benämningar i det sociala arbetet påverkas både personens självbild utifrån hur vi benämner den, men också själva handläggningen (Börjesson & Palmblad 2008). Vidare kan språket vara ett medel att upprätthålla makt och ofreflekterade antaganden vilket kan leda till diskriminering (Payne 2010, s402).

I det sociala arbetet är kategorier en förutsättning för att kunna dela upp människor och ge dem olika former av hjälp eller avgöra om de har rätt till hjälp. Ett av de äldsta sätten är att skilja mellan värdiga fattiga och ovärdiga fattiga, där de förstnämnda var berättigade hjälp och de senare ansågs vara lata, avvikande och förtjänande av hjälp. Den senare kategorin riskerar dessutom att framställas som främmande, farlig och avvikande och föremål för disciplinering (Svärd 2007). Det finns olika faktorer som gör att vissa lättare kategoriseras som värdiga; bl a äldre och barn. De som avviker tenderar att ses som mindre värdiga. För att ett socialt problem ska få erkännande är det också effektivt att ge en personlig historia av hur en person påverkats av detta problem. Helst ska det kunna drabba vem som helst för att det ska engagera en majoritet. Loseke menar att konstruktionen av en grupp hjälptagare är viktig eftersom den avgör vilka som kommer att få hjälp genom erkännande av sociala problem på ett strukturellt plan (ibid, s103). Även på ett individuellt plan anses den enskildes personliga konstruktioner påverka en människas handlingar utifrån denna konstruktion enligt Kellys teori om personliga konstruktioner (Payne 2010, s 239).

4.3 Kultur och etnicitet

Kultur och etnicitetsbegrepp är svåra att definiera och ibland används de som synonymmer. Gemensamt brukar de användas för att beskriva en grupps gemenskap, värderingar och identitet. Kulturen brukar dessutom kunna beskriva de värderingar som styr ett beteende och handlande hos en grupp, och behöver inte enbart handla om en

nationell kultur(Mattsson 2010). Förhållandet mellan etnicitet och kultur kan ses som någonting statistiskt och tätt sammankopplat med nationalitet. Då har man en *essentialistisk* syn på kultur. Om man är född i ett visst land har man en viss kultur och då är man på ett visst sätt. Alternativt om man har en viss etnicitet har man en viss kultur även om man föds i ett annat land än kulturens ursprung(Wikström 2009). En *socialkonstruktivistisk* syn på kultur och etnicitet innebär att de ses som föränderliga. Kultur och vanor är någonting som snappas upp i omgivningen och kan ändras. Etnicitet ses inte som ett ursprungligt drag. Den etniska identiteten är skild från kulturen och tillkommer genom en social process där olika kulturella särdrag uppmärksammas. Exempelvis var det först i samband med krigen på Balkan som olika etniska tillhörigheter blev viktiga i det området(ibid). Det *postkoloniala perspektivet* tar avstamp ur det socialkonstruktivistiska men riktar kritik mot användandet av etnicitetsbegreppet som är besläktat med ras. Istället vill man lyfta fram heterogeniteten inom olika etniska grupper. Etnicitet och kultur är förutom sociala konstruktioner även *språkliga konstruktioner* som upprätthåller ojämna maktfördelning och skillnadsskapande mellan grupper(ibid).

4.4 Antidiskriminering och kulturell sensitivitet

Det finns olika tankar kring hur olika kulturer bör mötas. *Assimilation* bygger på att en minoritet ska anpassa sig efter majoritetssamhället. Minoritetsgruppens kultur antas vara bristfällig i den mån den avviker och det sociala arbetets uppgift utifrån detta perspektiv är att lära sig om kulturen och försöka få minoritetsgruppen att identifiera sig med majoritetssamhället och anpassa sig(Payne 2008, s 387f). Wikström (2013) menar att man ofta kopplar ihop en mängd sociala problem såsom arbetslöshet, patriarkala strukturer, våld, brottslighet och låg utbildningsnivå med invandrare och andra kulturer än majoritetskulturen. Det leder till stereotyper och felaktiga slutsatser om de bakomliggande faktorerna till människors livsvillkor. Istället för att tänka att det finns någonting i kulturen hos invandrare som gjort att de begått brott bör man istället titta på faktorer som diskriminering och utanförskap som kan göra människor mer benägna att begå brott. Wikström beskriver begreppet *kulturalisering* såhär; ”*Kulturalisering innebär att bortse från enskilda individers komplexitet, agentskap och handlingsutrymme och istället överordna kultur som förklaringsmodell av enskilda individers handlingar. Man frånsäger sig därmed möjlighet att se till både situationella och strukturella faktorer i varje enskilt fall.*” (Wikström 2013, s 334) Kulturalisering kan ses som en följd av vår eurocentriska världsbild. I den postkoloniala teorin menar man att vi har kvar strukturer från då Europa koloniserade stora delar av världen. En av dessa är stereotyper av ”den Andra”(Wikström 2013).

Inom det sociala arbetet har man sedan 1980-talet ansett att kultur och etnicitet är faktorer som behöver en speciell teoribildning och praktik(Payne 2008, s381). Teorier om *antidiskriminering* brukar betona strukturella förklaringar såsom rasism och att minoritetsgrupper har mindre politisk makt. *Kulturell sensitivitet* tenderar att betona

kultur och social inkludering (ibid, s 398). Dalrymple och Burke (2006) skriver om anti-diskriminerande praktik där fokus ligger på maktutjämning. Genom kritisk reflektion skall makt granskas för att se hur denna gynnar resp. förtrycker olika grupper av människor. En socialarbetare kan både förtrycka och mobilisera sin klient. Förtryck sker genom att gå över huvudet på klienter, men också genom att inte göra motstånd mot sociala policys som upprätthåller orättvisor. Antiförtryckande praktik innefattar både strukturella åtgärder och mobiliserande av klienter genom medbestämmande. Här blir det viktigt att klienten själv får formulera sina problem och bestämma om den vill ha hjälp. Devore och Schlesinger (1999) har utvecklat en etnisk sensitiv praktik. De anser att det är viktigt att skapa sig en förståelse av den kollektiva historien och enskilda livserfarenheten av minoriteter. Det är också viktigt att skapa sig en förståelse av hur deras liv verkligen ser ut (och inte bara vad myndigheter säger om dem). Här ses kultur och etnicitet som en viktig källa till styrka och identitet.

5. Metod

5.1 Val av metod

Kvalitativa intervjuer bedömdes vara det bästa sättet att fånga tankar och attityder kring det sociala arbetet med romer i Rumänien. Intervjuerna var semi-strukturerade, vilket innebär att man utgår från ett intervjuschema, men att man kan avvika från ordningsföljden och ställa följdfrågor för att få mer personliga och öppna svar (Bryman, 2011). Standardisering var inte av intresse för denna typ av studie. Kvale (2014) menar att det är vanligt med standardisering vid hypotesprövning, men inte de intervjuer som är av explorativ karaktär eftersom fokus inte ligger på att jämföra dem sinsemellan.

5.2 Urval

Urvalet var till stor del ett bekvämlighetsurval utifrån de kontakter som jag lyckats etablera i en viss del av Rumänien. Jag använde mig av ett s.k. snöbollsurval, där en informant kontaktar en annan och denne i sin tur kontaktar en tredje. Detta urval är förstås inte slumpmässigt och representativt för hela det sociala arbetet (Bryman 2011, s196), men jag fick en stor bredd vilket jag ville ha.

Den första kontakten var en socialarbetare på landsbygden, som en vän kände. Hon lät sig intervjuas och tog i sin tur kontakt med fyra andra socialarbetare i andra angränsande byar, varav tre var tillgängliga för intervjuer. En professor som forskat om romerna i den närmsta stora staden kontaktades också. Hon lät sig intervjuas och vidarebefodrade mitt önskemål om fler intervjuer till en volontärarbetare och en forskare i socialt arbete som intervjuades. Denne hörde i sin tur av sig till två andra socialarbetare som arbetade inom idéburna verksamheter. Detta var extra intressant av då socialarbetarna på socialkontoren på landsbygden upplevdes ha lite

handlingsutrymme och att ett annat arbetssätt skulle vara ett intressant tillägg. En intervju med en aktivist i staden bokades även in genom kontakter. Av mina tio respondenter var åtta kvinnor och två män. Ingen av dem sa sig vara rom själv, men jag frågade inte heller någon om de var det.

Socialarbetare 1 är ekonom. Han är en av två socialarbetare i en by med ca 2000 invånare, varav 25-30% enligt honom är romer. Han har arbetat där i 5 år.

Socialarbetare 2 är en kvinna som arbetat som socialarbetare i en by i 7 år. Hon har ingen formell utbildning men har gått kurser i sitt arbete.

Socialarbetare 3 är en kvinna som arbetar som socialarbetare i en by med 1432 invånare. Hon har arbetat med det i 10 år och är utbildad statsvetare.

Socialarbetare 4 är en kvinna som arbetar som socialarbetare i en by med 2400 antal invånare, varav ca 120-130 är romer. Hon har en it-utbildning med en master i socialt arbete och har arbetat som socialarbetare 11 år i samma by.

Aktivisten arbetar som journalist och har en utbildning i stadsvetenskap, samt historia. Han var med och arrangerade demonstrationer, aktioner och event tillsammans med romerna som tvångsflyttades till gettot Pata Rat vid soptippen utanför staden.

Sociologen har forskat om fattigdom och socialpolitik. Hon har varit engagerad i ett integrationsprojekt i Pata Rat genom utvärdering och ledning.

Forskaren har doktorerat i socialt arbete och undervisat vid ett universitet. Hon har arbetat och forskat i olika projekt som riktas mot arbetslösa romer på landsbygden, genom yrkesutbildning och attitydförändringar hos potentiella arbetsgivare.

Socionom på ideell organisation 1 arbetar främst med barn och ungdom som har svåra ekonomiska förhållanden. Organisationen är ett projekt från en bank. Här får de läxhjälp, motivation, sexualundervisning, personlig utveckling, hjälp med CV, halvårslånga yrkesutbildningar och arbetsförmedling av en rad olika professioner. Ibland hjälper man även deras föräldrar. Hon har arbetat som socionom i fem år, varav tre på denna organisationen. Deras klienter består av ungefär 10% romer.

Socionom på ideell organisation 2 har arbetat som socialarbetare i 14 år och 9 år på organisationen hon är på nu. Det är en organisation som finansierats och startats av människor från Schweiz. De inriktar sig på fattiga familjer och barn och de erbjuder läxhjälp, läger, fritidsaktiviteter samt terapi. De kan ibland erbjuda boende. Hon är en av två professionella som arbetar vid sidan av flera volontärer.

Volontären studerar sitt tredje år på socionomprogrammet. Hon har arbetat som volontär i fem år i en ideell organisation med relationsskapande, läxhjälp och fördelning av mat och pengar, men också i Pata Rat genom universitetet. Hon bor med sin familj i ett område med nästan enbart romer.

5.3 Intervjuguide och genomförande av intervjuer

Innan intervjuerna genomfördes skrevs en intervjuguide med frågeställningarna i åtanke. Den inleddes med ganska öppna frågor, t ex ”varför tror du att många romer har svårigheter att försörja sig?” för att få ett spontant svar. Efter detta kunde följdfrågor ställas. Dels utifrån vad de svarat, men också utifrån vad de inte svarat. Trodde de t ex att det berodde på diskriminering, brist på utbildning eller en ovilja att arbeta *också*? På detta sättet var det lättare att jämföra olika svar. Det var också en hjälp i de intervjuer där informanten inte gav detaljerade svar. Intervjuguiden fick min handledare se och dela synpunkter på.

Innan intervjun startade, informerades deltagarna om sin konfidentialitet och frivillighet och tillfrågades om intervjuerna fick spelas in. Alla gav sin tillåtelse. Intervjuerna gjordes på olika platser av praktiska skäl, då jag inte hade en bra lokal att bjuda in dem till. Två intervjuer gjordes i hemmen hos de intervjuade, två på universitetet och fyra på informanternas arbetsplatser. En intervju gjordes på ett tomt café och en på ett bibliotek. I en del fall fanns störningsmoment såsom djur, trafik och telefoner som ringde. Man skulle kunna invända att detta inte var bra miljöer på grund av dessa störande moment (Bryman 2011), men det var å andra sidan miljöer som respondenterna kände sig bekväma i då de hade valt dem själva. Respondenterna fick själva välja om de ville tala rumänska och använda sig av tolk eller tala engelska med möjlighet till att fråga efter ord och fraser vid behov. Tolken satt med under samtliga intervjuer och tolkade vid behov, vilket alla gick med på. Fem valde att intervjuas på engelska och fem på rumänska. Generellt sett blev intervjuerna som översattes mer fåordiga och fick en mindre personlig karaktär. Flödet i berättandet och dialogen blev lidande av att de behövde översättas och det var svårare att få kontakt. Intervjuerna spelades in och transkriberades ord för ord med tecken för pauser och andra ljud såsom skratt och suckar. Intervjuerna tog mellan 40 minuter och 2,5 h. Medellängden var 57 minuter för intervjuerna på engelska, och 75 minuter inklusive översättning för de på rumänska.

5.4 Analysen

Bredden av kontext och arbetssätt hos informanterna och deras svar skulle inte komma till sin rätt genom en jämförelse dem emellan. Att t ex jämföra socialarbetare i stad och på land skulle inte generera en generaliserbar kunskap eftersom de skilde sig på så många plan. Däremot var mina informanternas svar mycket intressanta då de beskriver en väldigt skilda perspektiv på fattiga romers marginalisering. Fler intervjuer hade förmodligen kunnat göras utan att få känslan av att materialet var ”mättat”. Ett lämpligt sätt att angripa materialet var att dela upp det i olika teman, eller delfrågor för analys. En risk med detta angreppssätt skulle vara att man bara använder sig av de delar i intervjun som uttryckligen berör ämnet, men riskerar då att missa viktiga delar som är relevanta utan att det är uppenbart. T ex kanske en informant beskriver att romer inte får arbeten

eftersom de är lata och inte vill arbeta. Samtidigt har denne innan beskrivit att det är svårt för alla att få ett jobb och att det är för långt att pendla. Därför gick jag igenom varje intervju, fråga för fråga och skrev ner en sammanfattad innebörd, en s.k. meningskoncentrering (Kvale 2014). Detta gjorde intervjuerna mer överskådliga så att man kunde gå tillbaka och få ett sammanhang.

Utifrån detta plockades de teman som var relevanta för frågeställningarna ut genom en tematisk analys (Bryman 2011). Ett tema var hur romer beskrivs, ett annat hur de benämns (språkligt). Jag valde ut tre teman under frågan hur romernas utanförskap konstrueras utifrån att informanterna angav dessa anledningar mer spontant, gav dem större vikt och beskrev dem mer omfattande i intervjuerna. En av dessa, kulturen, fick tre underkategorier eftersom de gav kulturen olika mening och betydelse. Under temat ”att handskas med utanförskapet” gick jag igenom alla intervjuerna och markerade allt som rörde de sätt som informanterna menade att marginalisering skulle avhjälpas. Här identifierade jag två underkategorier som var mer krav eller mer stöd och resurser. Meningskoncentreringar, berättelser och talande citat av vad varje informant sade om temat valdes ut och sammanställdes i varsitt dokument. Samtidigt hade jag en överblick på resten av intervjun och kunde väga dessa påståenden mot någonting som respondenten sa på ett annat ställe som förstärkte eller motsade detta, vilket också fördes in i respektive dokument och sedan sammanställdes.

Uppdelningen i dessa teman följer också av mitt teorival socialkonstruktivism och kategorisering, eftersom jag lägger fram intervjuresultaten utifrån olika konstruktioner. Dessa teman möjliggör också en koppling mellan kategorier och olika diagnostiska ramar för konstruktionen av ett socialt problem. När man använder sig av ett konstruktivistiskt perspektiv applicerar man det inte på allt, utan bara när det gynnar någon, menar Hacking(2000). Man bör ställa sig dessa fyra frågor; ”Vem konstrueras?” ”Vem Konstruerar?” ”Vem befriar?” och ”Vem befrias?”. Jag ansåg att det var befriande att betrakta kategorin ”den av sin kultur hindrade romen” som en konstruktion och inte som ett expertutlåtande om hur det verkligen är. Därför använder jag mig av ovanstående teorier, samt teorier om antidiskriminering och kulturell sensitivitet, för att sätta dessa konstruktioner i ljus både teoretiskt och genom vad det kan få för praktiska följder.

5.5 Förförståelse och fördomar

Innan jag började förbereda uppsatsen och min resa till Rumänien hade jag följt debatten om romska migranter från Rumänien i medierna med stort intresse. Utifrån dessa hade jag en bild av att romer var fattiga och diskriminerade och att detta till stor del berodde på fördomar gentemot dem. Jag hade också fått en bild av att det fanns ett bristande intresse av att hjälpa dem hemma i Rumänien, då det talades mycket i medier om att ”sätta press på Rumänien”. Jag hade genom min vän från Rumänien och viss läsning lärt mig en del om landet, livsstandard och attityder men saknade egna

erfarenheter från landet. När det gällde det sociala arbetet visste jag inte alls vad jag kunde förvänta mig eftersom jag inte hittat relevant tidigare forskning från landet. Jag gick in med en inställning att min bild från medier kunde vara felaktig och hade för avsikt att vara ödmjuk inför mina informanternas tankar, utgå från att de besatt kunskaper som vi inte har i Sverige och inte få dem att känna sig ifrågasatta.

5.6 Forskningsetiska överväganden

Bryman(2011) anger fyra etiska principer som är viktiga inom forskningen; *informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav* och *nyttjandekrav*. Respondenterna informerades om studiens övergripande syfte, att de deltar helt frivilligt i intervjun, kan svara på vilka frågor de vill och avbryta intervjun om de vill. De informerades om att de och eventuella personer de nämner är anonyma, samt att intervjuerna endast skulle användas till min uppsats. Samtliga informanter samtyckte till att intervjuerna spelades in, och informerades om att intervjuerna skulle transkriberas och sedan raderas. Eftersom det har relevans vilken position informanterna har; t ex forskarna, har detta benämnts i uppsatsen. Det finns en möjlighet att deras forskningsområde skulle kunna härledas till deras person på grund av detta. Men eftersom informationen inte är av känslig art och att uppsatsen enbart är tillgänglig på svenska är denna möjlighet negligerbar i förhållande till vad det tillför forskningen. En del uttryckte också att de inte behövde vara anonyma.

Att presentera analys och resultat i denna uppsats har varit ett etiskt dilemma. Å ena sidan är det av vikt att presentera informanternas uppgifter på ett sakligt och opartiskt sätt utan att försköna. Materialet har bitvis varit exotifierande och rasistiskt. Att återge detta är etiskt problematiskt eftersom det kan vara stötande att läsa och att det också skulle ge en negativ bild av romer om man betraktar socialarbetarnas syn på dem som professionell och ”riktig”. Jag har därför valt att inte bara återge deras uppgifter, utan att vara kritisk eftersom jag annars riskerar att normalisera rasistiska uttalanden. Ett kritiskt perspektiv är heller inte ovetenskapligt. Kritisk forskning har som mål att förbättra och ge ljus åt bland annat felaktiga ideologier som inte speglar verkligheten, så att man kan förändra verkligheten(Winther Jørgensen & Phillips 2000, s 152).

I Unescos forskningsetiska riktlinjer lägger man vikt vid att försöka förstå sig på en främmande kultur och också visa respekt för den(Guchteneire). Detta har jag försökt att göra i den mån som är möjligt inom ramen för en C-uppsats genom att fråga min rumänska vän mycket frågor, läsa på och ha en ödmjuk inställning inför att jag kommer från en land vars sociala arbete har en helt annan historia och ekonomiska förutsättningar. En etisk invändning utifrån Unescos riktlinje är att jag genom min analys, där jag återger rasistiska uttalanden, riskerar att cementera uppfattningar om att rumäner är rasister. Sådana stereotyper uttrycks i bland annat svenska tidningar. Det finns redan mycket att läsa, inte minst inom forskning av närmst kolonialt slag, där öst

framställs som problematiskt och väst som föredömligt. Mohanty(2007) menar att man inte ska fokusera på land utan istället identifiera dynamiken bakom förtryckande strukturer och att dessa finns i alla samhällen. Genom att hänvisa till mer generella teorier och forskning vill jag också fokusera på dynamiken av konstruerande av stereotyper och problemformuleringar. Det borde också nämnas att antiziganism förekommer även inom den svenska akademien. Genom att lyfta fram de socialarbetare som inte uttrycker sig så, utan är kritiska mot stereotypa uppfattningar hoppas jag ge ett rättvis bild av situationen i Rumänien.

5.7 Validitet och reliabilitet

Bryman (2008) beskriver fyra delkriterier i den kvalitativa studiens trovärdighet. Dessa är *trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet* och *en möjlighet att stryka eller konfirmera*. Trovärdigheten är en del av validiteten, och skapas bland annat genom att man följer de regler som finns för forskning. Ett annat sätt, som också är omtvistat om det är nödvändigt, är att rapportera tillbaka resultaten till de som studerats. Jag har valt bort det senare av praktiska skäl; jag har inte möjlighet att översätta intervjuerna till rumänska. Trost(2005) menar dessutom att det inte nödvändigtvis höjer kvaliteten av arbetet och att den intervjuade inte kan bedöma om forskaren har dragit rätt slutsatser om det som har sagts. Överförbarhet handlar om generaliserbara resultat som går att överföra till en annan situation. Jag har haft som mål att visa en vidd i det sociala arbetet i Rumänien, och gör inga anspråk på att mina resultat är generella. Jag hade dels behövt ett större urval för att kunna göra sådana anspråk, och dels behövt ha en annan urvalsmetod. Bekvämlighetsurval kan inte anses vara generaliserbara (Bryman, 2008, s194). Det är svårt att säga om min studie skulle ge liknande resultat i en studie som liknar denna. Överförbarheten består därför i att göra materialet så fylligt och transparent som möjligt för att de som läser själva ska kunna bedöma om det kan appliceras på annan forskning(Bryman 2008, s 355). Även pålitligheten i uppsatsen kräver en transparens och metodmedvetenhet i hur jag har gått till väga i min analys. Jag försöker genomgående att vara så transparent som möjligt i mina analyser genom att sätta citaten i ett sammanhang och direkt analysera dem så att läsaren också kan dra egna slutsatser. Möjligheten att stryka eller konfirmera handlar om att forskaren ska göra sitt bästa att framställa sina resultat utan att vinkla dem utefter sina egna värderingar genom t ex teorival, men vara ödmjuk inför att detta är svårt. Ett eventuellt problem för validiteten i intervjuerna skulle kunna vara att respondenterna svarar utifrån vad de tror är ett socialt önskvärt svar. För att undvika detta försökte jag att vara avslappnad och skapa förtroende innan intervjun började. Under intervjun försökte jag att inte styra eller tolka deras påståenden utifrån vad jag ville höra, alternativt inte med min mimik eller mina frågor spegla vad jag ansåg var t ex rasistiskt, men jag upplevde ingenting i intervjuerna som tydde på sådan själv-censur. Det borde även nämnas att

språket kan ses som ett hinder för validitet eftersom bristen på ord kan göra att man uttrycker sig mer kategoriskt eller svävande än man skulle gjort på sitt modersmål.

6 Resultat och Analys

I denna delen av uppsatsen kommer jag att försöka besvara frågeställningarna under fyra övergripande teman som i sin tur har underkategorier. Dessa övergripande teman är hur romer beskrivs(1), hur romer benämns språkligt(2), hur deras marginalisering konstrueras(3) samt möjliga åtgärder för att bryta denna marginalisering(4) som har lyfts fram av aktörer inom socialt arbete.

6.1 Hur romer beskrivs

Flera informanter beskrev inte romer som annorlunda, utan berättade mer generellt om omgivande faktorer eller om hur vissa individer var utan att göra generaliseringar om deras etnicitet. Tre av mina informanter problematiserade vid något tillfälle kategorin ”rom”. De beskrev dem som en väldigt heterogen grupp både kulturellt och med hänsyn till deras ekonomi, då vissa är fattiga och andra framgångsrika företagare. Några beskrev romer som hårt arbetare och diskriminerade, men det fanns också negativa bilder. I likhet med med Kligman (2005) och Demsar och Urh (2005) fann jag att stereotyper av romer fanns och att dessa av flera beskrev dem antingen exotifierande eller rasistiskt. De flesta av mina informanter beskrev dem som annorlunda än rumäner. Här är ett citat som illustrerar hur några av informanterna beskrev romer.

”Och eftersom de är nomader är det väldigt svårt att få dem att rota sig någonstans och att också jobba ett konventionellt jobb. Det är nästan som att det är i deras gener att flytta, åka /.../ deras speciella livsstil beror också på att de lever väldigt mycket i nutiden och detta skiljer dem från oss som tänker mycket på framtiden och vad vi ska göra. Om de har en bit kött då äter dom nu och de är glada och tänker inte på vad som ska hända imorgon.” (Socionom på Ideell organisation 2, översatt från rumänska)

Romer beskrivs om exotiska överlevare som inte oroar sig. De ses som annorlunda och ”med en annan rytm” som inte direkt är negativ, men likväl är en stereotyp bild. Genom att beskriva det som att livsstilen finns i deras gener beskrivs kulturen som *essentialistisk*; att etnicitet bestämmer vilket kultur en människa har(Wikström 2009). Genom att kategorisera dem som ”den andre” riskerar man också att bortse från individens och samhällets inverkan på deras livstil (Wikström 2013) och jag fann att de som beskrev romer på detta sett tenderade att *kulturalisera* romers utanförskap. Informanten säger att deras tendens att leva för dagen beror på att de *är* på ett visst sätt, inte att deras livsomständigheter får dem att leva på ett visst sätt. Att beskriva dem som avvikare gör också att man tenderar att kategorisera dem som ovärdiga hjälptagare

(Loseke 2003, Svärd 2007). Även de som exotifierade romer och uttalande sig kategoriskt om dem talade samtidigt om dem på ett varmt sätt för det mesta. En av informanterna beskrev dem dock genomgående negativt på ett starkt rasistiskt sätt;

"Because they don't work /.../ don't like to work. ... They are used to steal, it's a... very lazy people, they do not like to wash.. are very dirty.. so the Romanian people choose to not employ them. To not appeal to their help. Then we have Romanian people.. poor.. but working people. So Romanians choose to employ Romanians..." (Socialarbetare 1)

Han menar att romerna inte får jobb eftersom de är lata, ohygieniska och inte är intresserade av vare sig arbete eller utbildning. Därför vill ingen anställa dem. Rumäner beskrivs i en *dikotomi* gentemot romerna. I dikotomi-par som dessa är den ena kategorin ofta överordnad och mer värdefull än den andra (Mattsson 2010). I detta fallet är det den hårt arbetande rumänen i motsats till de lata romerna som *inte vill* arbeta. Detta trots att han också menar att det är svårt att få ett jobb i Rumänien. Han kategoriserar dem som ovärdiga fattiga. Loseke (2003) menar att "offer" för sociala problem måste konstrueras på ett visst sätt för att få erkännande. De bör sakna ansvar över situationen de har hamnat i för att människor ska anse att de förtjänar hjälp och sympati. De måste också uppfattas som goda, moraliska människor och vara i en livssituation som är mycket svår och att den bör avhjälpas (ibid, s78f). Han beskriver även den bristande hygien som självvald; "they do not like to wash". Genom att ge dem själva ansvaret över sin situation konstrueras de som ovärdiga offer (ibid). I en annan del av intervjun säger han att de flesta inte har tillgång till rinnande vatten (och rimligtvis inte har samma möjligheter till att tvätta sig), men det benämns inte som en förklaring till bristande hygien.

Av de som benämnde romsk fattigdom som ett strukturellt problem saknades beskrivningar av romer som exotiska eller andra mer negativa stereotyper som skilde dem från någon annan. Om dessa informanter talade om dem på ett beskrivande sätt var det snarare fattigdomen som betonades, och inte kulturen. Överlag gavs etniciteten inte stor betydelse av dessa informanter. Etnicitetskonstruktionen "rom", kan i sig ses som någonting som gör skillnad mellan människor och stärker ett förtryck gentemot romer, ur ett postkolonialt perspektiv (Wikström 2009). Därför kan en kategorisering som inte fokuserar på etnicitet också hjälpa till att minska detta skillnadskapande.

"I do not agree with this romanticized image of Roma presented in television and school. And this is very funny because once I remember interviewing a young Roma boy and he described to me the way that his school and other schools have this a.... multi-diversity programs were they wanted to include the Roma and help them integrate better in schools. And these programs were very much focused on the Roma tradition and he told me that he is not very aware of these things. /.../ And he said ok and then they put

me over there in front of the class to talk about the traditions and you know the teacher knew more about it that I did because I did not live like this."

Här säger forskaren i socialt arbete uttryckligen att hon inte delar bilden av romer som exotiska. Hon övergår sedan till att berätta vad en romsk pojke *själv* anser om denna gestaltning av romer och poängterar att han inte kände igen sig i beskrivningen. Detta kan ses som en del av en antidiskriminerande praktik som syftar till att ge de förtryckta makt att tala om sig själva och definiera sig själva.

6.2 Hur romer benämns

Spector och Kitsuse (1977) menar att förändrade benämningar och språk har stor betydelse och att det speglar attityder till grupper eller sociala problem. Detta blev väldigt tydligt i mina intervjuer. De informanter som uttryckte sig mest stereotypisk om romer, och även konstruerade deras utanförskap som ett kulturellt eller individuellt problem benämnde målgruppen som "gypsy" eller "tigani". Det är den engelska respektive rumänska benämningen för "zigenare", som av många anses vara en kränkande och föråldrad benämning på romer. Trots att jag och min översättare konsekvent använde oss av ordet "rom" svarade de med något av dessa ord. Detta visade sig vara mer än en oreflekterad vana. Vid ett tillfälle kom socialarbetare 1 av sig och kallade dem för romer, varpå han rättade sig själv...

"Or gypsies. I say gypsies, because I don't think the romani is.. is not is.. very good terms because romani don't live in France.. in France they are (ohörbart). It's a french word. And we call them tigani, not rromi, because I don't think... that when I go in Spain they are gypsies, not espanol... or in Romania they forced us to put a r in front r-rom."

Han beskriver att han inte vill kalla dem romer för att man inte kallar dem det i andra länder, och att man är tvingad att kalla dem för r-romer i Rumänien. Det bör tilläggas att rom betyder rumän på rumänska och att rrom betyder vad vi i Sverige menar med rom, vilket gör orden mycket snarlika. Det framkommer i andra delar av intervjun att han, som rumän, inte vill förväxlas med romer och att detta händer när han arbetar i andra länder i Europa. Att använda ord som "tigani" och "gypsy" blir ett viktigt sätt att skapa skillnad, försvara sin status och inte ta del av de andras stigmatisering. Jag frågar socialarbetare 4 om laddningen över detta begrepp, och hon bekräftar detta..

Intervjuare: *"Ok. En till fråga; varför har det blivit laddat att man kallar romer för romer istället för zigenare?"*

Informant: *"Eftersom hos oss /.../ har de alltid kallats romer. Åtminstone i det här området. Och många ser det här namnet "romer" en slags försök... identitetsstöld./.../*

Eftersom dom inte har någon vilja att integreras även om man gör många ansträngningar. De vill bara integreras på sina egna villkor och på sitt sätt. Och kanske eftersom de har kämpat så mycket för det här namnet "romer"... dom har kanske sett en möjlighet för att frigöra det här och laddningen som nationen som zigenarna.. den negativa laddningen. Alltså .. det här berömda.. allt som man vet om zigenare skulle inte föras över till det nya "rom". De vill skaffa sig en ny identitet helt enkelt. /.../ Hade dom förändrat sina vanor hade det varit bättre.... vargen ändrar sitt hår men.. vanorna inte. Och i Rumänien kallas de romer med två r och det gör många rumäner arga. Som att de är mer rumäner än rumänerna. Många tror att romer är rumäner." (Översatt från rumänska)"

Även här ser man att det finns tankar om att rumäner inte vill förväxlas med romer. Man ansåg det viktigare att ha en benämning som var känslig gentemot rumäner, snarare än romer. Här är språket ett medel att upprätthålla makt och oflekterade antaganden vilket också får en diskriminerande effekt (Payne 2010, s402; Wikström 2009).

Alla använde inte denna benämningen. De informanter som konstruerade romers utanförskap som ett strukturellt problem använde ordet "romer", i likhet med vad man gjorde i den romska, emancipatoriska rörelsen på 1930-talet för att ge gruppen mer status (Achim 2004). Vid de tillfällena som de använde en annan benämning var det uteslutande för att citera hur människor som hade fördomar mot romer kunde uttrycka sig. Detta tyder på att det även inom denna diskurs fanns en medvetenhet om hur benämningen höjer eller sänker gruppens status, alternativt skapar skillnad mellan dem och rumäner. När jag frågar volontären vad hon tycker om benämningarna börjar hon först och främst prata om vad de själva vill bli kallade. Vissa känner inte igen ordet rom och säger att de är "tigani", berättar hon, men andra vill hellre bli kallade romer. Hon själv säger romer och beskriver hur hon tänker om ordet.

"...and in this we will respect them even with name. And we have to respect them, they are people like us. /.../ Because when you say tigani you put them to one side and say stay there. And that's discrimination."

I motsats till socialarbetare 1s citat, där romer skulle benämnas tigani an hänsyn till rumäner, talar informanten utifrån romernas rätt till en respektfull benämning "för att de är människor som oss". Även hon uppfattar att ordet tigani gör skillnad och vill därför använda ordet rom.

6.3 Hur romernas utanförskap förklaras

I denna delen av uppsatsen kommer jag att redogöra för de största teman som kom upp i konstruktionen av romernas utanförskap, främst i fråga om försörjning. De påminner om de tre perspektiv som Andersson och Larsson (2004) har identifierat; individuella förklaringar, kulturella förklaringar och strukturella förklaringar (Swärd 2012). I min

studie har jag funnit att individuella förklaringar inte getts stor vikt, men att kulturella och strukturella förklaringar gavs stort utrymme. Dessa två perspektiv genomsyrar de tre teman som informanterna i min studie angav som upphov till romers marginalisering. Dessa tre teman är; kulturens betydelse, strukturella faktorer och bristen på utbildning.

6.3.1 Konstruktioner av kulturens betydelse

Romers kultur konstruerades på olika sätt, och gavs olika betydelse när det kom till deras marginalisering. Här har jag kategoriserat det i tre övergripande teman; kulturen som stjälpande, kulturen som hjälpande och kulturen som oväsentlig faktor.

En stjälpande kultur

Samtliga socialarbetare på landet, samt en ”socioonom på en ideell organisation 1” förklarade romernas utanförskap och svårighet att få eller ha kvar ett jobb utifrån deras kultur. Vad de menade med ”kultur” kunde variera mellan en essentiell förståelse av etnicitet såsom ”någonting i deras blod” och att romer ”är” på ett visst sätt. Det förklarades också som ett arv mellan generationer som inte hade ett samband med deras etnicitet, men med deras kultur, snarlikt vad Lewis(1966) menar med ”fattigkultur”. Ibland var det lite oklart just vad som åsyftades med ”kultur”. Informanterna kopplade denna kultur till en ovilja till att arbeta och oförmåga att hushålla med pengar.

”They prefer not to go to work. It’s a different culture. If we have a hundred lei today, we eat a hundred lei! Only meat, only.. they drink it up. It’s not a problem for them what is happening tomorrow. They are used like this, It’s like they live. Think about a hundred years ago they are slaves. /.../ They are used somebody to care about... to take care of them. Not I care about me./.../Because it’s very hard when you are used to live like this for a hundred years. It’s very hard to change it.”

Socialarbetare 1 menar att romer inte vill arbeta, inte kan hushålla med pengar och att detta beror på att de varit slavar och inte lärt sig att ta ansvar för sig själva. Han beskriver det som en annan kultur (än den rumänska/västerländska). Andra socialarbetare beskriver romers kultur i lite mer exotifierande ordalag;

”Why do you think a lot of Roma people have a hard time earning a living?

I believe that firstly because they don’t want people making a schedule for them. They don’t want to be imposed by.. like an exterior. The are accustomed to live freely...// They don’t work because they have something... I don’t know.. maybe a gene or something that characterizes them. I don’t know why. They prefer to sleep with an empty belly than to work.”

"But they live. They are survivors. This is how they are accustomed to form. You can't take them out of their rhythm." (Socialarbetare 2, översatt från Rumänska)

Hon beskriver att de inte *vill* arbeta och har en "bekväm" livsstil. Här beskrivs romerna som agenter i sitt eget liv; "they don't want..", "they prefer". Deras kultur är inte tvingande på något sätt, utan är en livsstil som de aktivt väljer och föredrar. När hon tillfrågas vad hennes klienter själva säger är anledningen till att de saknar arbete svarar hon bristen på jobb på orten. Även om hon själv intygar att det inte finns några jobb att söka, säger hon att deras arbetslöshet främst beror på att de inte vill arbeta. Här ser man riskerna med kulturaliseringen; kultur används som en överordnad förklaringsmodell som skymmer de strukturella förutsättningarna som finns (Wikström 2013). Det är också en form av förtryck att inte ge dem tolkningsföreträde över sin livssituation, i synnerhet när det gäller någonting som de själva vet bäst; om de har en önskan om att få ett arbete eller ej.

I den kulturella diskursen gjorde man större skillnad mellan människor, till skillnad från den strukturella diskursen. Vissa romer lyftes fram som goda exempel eftersom de trots sina förutsättningar hade hittat olika lösningar på sin livssituation. Att lyfta fram dessa goda exempel kan ses som ett sätt att rättfärdiga nuvarande system. Om en kan klara sig kan man trots se det som att de som inte klarar sig gör det för att de i någon mån väljer det.

En hjälpande kultur

Romers kultur beskrivs inte uteslutande som en bidragande orsak till deras marginalisering. En av socialarbetarna beskriver tvärtom att det är en nyckel till deras inkludering och att assimilationen som de varit utsatta för snarare har bidragit till problem eftersom det har berövat dem av deras identitet.

"Och detta problem gäller endast romer från östra Europa som har varit under den kommunistiska regimen och dessa romer är dom som skapar problem i Europa. Det är sådana som har tappat sin identitet och sådana problem finns det inte i västerländska länder där de har kvar sin identitet som romer. ... Eftersom det är dom som har lämnats kvar utan utbildning, utan sin egen kultur därför har de börjat stjäla och leva från en dag till den andra. Man skulle kunna göra en jämförelse med afro-amerikanska samhällen och att det är ett slags uppror mot det faktum att de har förlorat sin identitet och därför reagerar de så att de struntar i reglerna som finns i vårt samhälle."
(Socionom på ideell organisation 2, översatt från Rumänska)

På sätt och vis bygger hennes resonemang på den kulturella konstruktionen som beskrivs ovan, och hon exotifierar romerna. Hon menar att romerna kan ha svårt att rota sig någonstans och ha ett vanligt jobb eftersom de är nomader. De lever i nuet och är inte som rumäner. Kulturen beskrivs som *essentialistisk* (Wikström 2009) i sättet hon

beskriver att det finns i deras gener i ett föregående citat. Men till skillnad från temat innan där kulturen beskrivs som ett problem är kulturen nu etniskt betonad, snarare än en fattigdomskultur. Kulturen är inte problematisk utan någonting att vara stolt över, och någonting som måste bejakas. Hon beskriver deras spartanska livsstil som annorlunda på grund av deras kultur och inte på grund av strukturella förutsättningar eller individuella skäl. De har en annan rytm som man måste ta hänsyn till och utgå ifrån för att hitta lämplig sysselsättning, istället för att tvinga in dem i "det västerländska". I likhet med den kulturellt sensitiva praktiken (Devore & Schlesinger 1999) förespråkar denne socialarbetare att man ska lära unga romer om sitt arv och lära dem att vara stolta över sig själva. Hon menar att romer i Östeuropa "ställer till problem", till skillnad från romer i Europa, eftersom de mist sin kultur och identitet under kommunisttiden. Hon gör jämförelser med afro-amerikaner och "black power". Detta påminner om tolkningsreportoaren "culture as cure" som Potter och Wetherell(1993) identifierat i intervjuer med den australienska majoritetsbefolkningen. Där antas Australiens ursprungsbefolkning ägna sig åt normbrytande beteende eftersom de förlorat sin kultur. Majoritetsbefolkningen antas då vara kulturlösa och utan det behovet.

Kulturen som en ogiltig förklaring

Flera motsade sig kulturen som en giltig förklaring och förklarade romers utanförskap utifrån strukturella faktorer. Det fanns en medvetenhet och ett motstånd mot att deras marginalisering konstruerades på det sättet. Volontären understryker t ex att det finns mycket skillnader mellan olika grupper av romer och menar dessutom att traditionell romsk kultur håller på att försvinna. Hon ser ingen koppling mellan kultur och svårigheter att arbeta eller anpassa sig. Hon intygar att romer är annorlunda, och att de lever för nuet, men menar att detta beror på att de inte kan tänka på framtiden eftersom de måste fokusera på problemen för dagen eftersom de är fattiga. Aktivisten ser också konstruktionen om romsk fattigdom som ett kulturellt problem som en falsk konstruktion.

"I would say that the fault is more systemic than going in to different faults or ethnic faults, responsibilities and stuff like this. Well, some of the Roma community was integrated before 1989 but this happened through assimilation, it was some sort of policy of assimilation in the sense that the Roma community wasn't recognized somehow officially /.../ Afterwards poverty became racialised. It's interesting if you see these kind of gettos, lets say in all different places in Romania the composition is quite mixed you can see Romanians, they're seen as gypsies, you can see all kinds of different Roma from how do you call it... (han syftar på olika etniciteter inom romska gruppen)/.../ part of the Roma were integrated before 1989, but not recognized as Roma. They were assimilated. And after 1989 when some people lost their jobs, their race was somehow recognized again but in a racial manner, in the sense; you are poor? You ought to be Roma."

Självt menar han att det är ett strukturellt problem, men går även längre än så. Han ifrågasätter själva kategorin ”fattig rom” och sätter den i ett historiskt perspektiv; det var under den post-kommunistiska tiden som denna konstruktionen kom till där etnicitet uppmärksammades i samband med fattigdom (Achim 2004). Han menar också att alla de som ses som romer nödvändigtvis inte har den etniciteten, utan kategoriseras som romer för att de är fattiga, vilket också stöds av forskning (Messing 2014; Kligman 2005).

6.3.2 Strukturella förklaringar

Alla riktade alltså inte uppmärksamheten mot romerna själva när de konstruerade deras utanförskap, utan en del beskrev istället de strukturella faktorer som marginaliserade dem. Dessa var dels bristande resurser och samverkan, politiskt ointresse och diskriminering utifrån människors attityder.

Bristande resurser och samverkan

Alla informanter i min studie menade att det ekonomiska biståndet och barnbidragen inte gick att leva på. Socialarbetare 1 menade att barnbidraget inte ens räckte till för mat för en dag, och andra menade att man kunde äta för pengarna, men inte mer. Alla talade inte om detta som ett problem som förvärrade möjligheterna till försörjning långsiktigt. De som såg arbetslösheten som kulturell och individuell såg bristen på pengar som ett incitament att arbeta. Detta återkommer jag till i ”att handskas med utanförskapet” delen i uppsatsen. Alternativt kunde de inte föreställa sig att själva systemet kunde se annorlunda ut, utan fokuserade på vad de själva menade att de kunde påverka; deras klienter.

Forskarna och aktivisten talade mest om strukturella faktorer när de satte de *diagnostiska ramarna* som förklarar hur ett socialt problem uppkommer, (Loseke 2003) för romsk fattigdom. Att ifrågasätta samhällets struktur och se det som någonting som skapar fattigdom istället för att rikta blicken mot de som är fattiga är en del av den antidiskriminerande praktiken. Att inte kritisera struktur eller diskriminering och inte göra motstånd mot orättvisa sociala policys är att upprätthålla orättvisa (Dalrymple & Burke 2006). Båda forskare berättar att socialbidraget är så lågt att de som får det måste arbeta svart för att kunna överleva, med t ex återvinning eller lantbruk. Det tar tid som kunnat gå till kompetensutveckling och arbetssökande.

”Basic income guarantee is basically a law in which you provide financial security for the family so as in to enable the family to go to training courses to go to find job. // So in this sense i think that the the income guarantee should be higher and the work conditionality that exists now it’s simply not enough...” (Sociologen)

De menade båda att arbetsförmedling och kompetensutveckling är en förutsättning när man får bistånd för att ta sig ur fattigdom, och ett ansvar från statens sida, men att detta inte erbjuds i den omfattning det borde. Enligt flera av de socialarbetare på landet som jag intervjuade var det inte alls krav om att söka jobb eller gå utbildningar för att få

försörjningsstöd. Sociologen berättar också att av de 300 familjer som bor i gettot Pata Rat är det bara fyra som får bidrag eftersom många saknar identitetshandlingarna som krävs för att få detta.

Sociologen menade att socialt arbete blir otillräckligt finansierat och att det finns ett bristande intresse hos politiker att göra detta. I synnerhet fanns det en ovilja hos rumäner att ge romer hjälp och förmåner, menade forskaren i socialt arbete. De brukade ibland ställas mot fattiga pensionärer i Rumänien. Enligt Loseke (2003) är politiskt ointresse en vanlig följd av att en grupp saknar makt och dessutom bedöms vara ”ovärdiga hjälptagare” av majoriteten röstberättigade. Det lönar sig inte politiskt att ge utsatta grupper stora förmåner, utan det mynnar ut i symboliska utredningar och tomma tal. För att politiker ska tjäna på att hjälpa utsatta människor utan makt måste det finnas en politisk opinion att deras situation är fullständigt ohållbar och att det då skulle skapa skandal att inte hjälpa dem (ibid s 105). Eftersom en stor andel av röstberättigade i Rumänien inte tycker att det är viktigt med romers rättigheter saknar politiker incitament att avsätta medel åt dem. Även aktivisten såg det från en politisk nivå och menade att bristerna bottnade i det nyliberala politiska tänket och att Rumänien och EU borde kompensera dem för slaveriet och ge dem land, vilket de inte fick äga under slaveriet och vilket få kunnat ha råd att köpa. Aktivisten tror själv på att ett mer socialdemokratiskt samhälle skulle lösa klyftorna bland fattiga romer och hela arbetarklassen. Även om alla inte pratade om politik så var de överens om att staten borde kliva in och ta mer ansvar. Båda forskarna klagade på att det fanns ett bristande ”helhetstänk” och att det var väldigt viktigt att kombinera insatser för att få bra resultat.

Diskriminering och fördomar

Några av informanterna talade om diskriminering och fördomar som gjorde att folk inte ville anställa eller bo ihop med romer. Detta i sin tur ledde till att romer tvingades bo avsides med ännu mindre chans till jobb, i kombination med dåliga vägar och bristande kollektivtrafik.

Aktivisten, forskaren i socialt arbete och volontären tryckte på att diskriminering och folks fördomar och attityder gentemot romer var det som gjorde att de tvingades bo utanför städer och byar och inte kunde få jobb. Aktivisten menade att många, inte minst makthavare, inte vill bo med romer och därför tvingar ut dem ur samhällena. Forskaren i socialt arbete menade att segregationen leder till att många rumäner sällan träffar romer och därför inte får sina fördomar utmanade. Hon menade att människors fördomar om romer som lata gjorde att de tolkade deras handlingar på ett visst sätt. Texten berättar hon en historia från hennes yrkesliv om hur att en bys romer brukade samlas på en bro för att det varje dag körde förbi en bil och plockade upp några av dem så att de fick jobba. De på socialkontoret tolkade det som att de bara stod där och latade sig, berättade hon. Hon menade också att människor uppfattade romer som ovärdiga hjälptagare. I sin forskning har hon sett att många arbetsgivare har fördomar gentemot

romer om att de är lata och saknar utbildning - även de som faktiskt har utbildning. Här skriver hon om arbetsgivare..

"...we tried to work with a program working with their stereotypes somehow helping them to receive the young Roma after graduating .... It was extremely difficult work with the employers it was much more difficult than the work the the Roma youth..."

Här konstrueras alltså omgivningen som problembärare och det är även dessa som insatser måste riktas mot. Även volontären berättade att hennes klienter blivit nekade jobb när det uppdagats att de var romer. Sociologen var lite ambivalent till om romer verkligen blir diskriminerade på arbetsmarknaden eller om detta håller på att förändras, men hon menade att många har fördomar gentemot romer.

"And sometimes people I talk with admit that the that if there was a roma and a non-roma they'd prefer the non-roma. But I think that this is changing. I like to think like that that this is going to change but I don't know. There are stereotypes, this is for sure, and there are prejudices...."

Alla höll inte med om att romer var diskriminerade. Samtliga informanterna tillfrågades vad deras klienter själva trodde var anledningen till att de hade svårt att försörja sig. Flera inom den kulturella diskursen svarade då istället vad de själva trodde att det berodde på. Socialarbetare 4 berättade att hennes klienter sa att de upplevt diskriminering. Hon trodde att det kunde stämma, men förklarade att bristen på jobb enligt henne var en större anledning. Även Bullock(2004) fann att socialarbetare inom det amerikanska sociala arbetet gav diskriminering mindre betydelse än vad klienter som är minoriteter gjorde. Båda socionomerna inom de ideella organisationerna sa att deras klienter sade sig ha upplevt diskriminering när de sökt jobb, men de ställde sig tvekan inför att det verkligen är så.

"Jag tror att dom gillar att säga att dom är romer och dom är diskriminerade och de har lämnats kvar med den här ursäkten. Men de som är medvetna och ansvariga accepterar detta att de inte har tillräckligt med utbildning." (Socionom på Ideell organisation 2, översatt från rumänska)

På detta sätt tar de också makten från sina klienter eftersom de inte själva får lov att förklara sin situation och bli lyssnade på. Det är en överhängande risk i det sociala arbetet där socialarbetaren ges makten att konstruera och kategorisera vem och varför en person är hjälpsökande(Börjesson & Palmblad 2008). Återkommande i intervjuerna med de som förespråkade en mer strukturell syn på romsk fattigdom var att de också hänvisade till vad de romer de kommit i kontakt med själva hade berättat om sin

situation och att de inte tog ifrån dem denna förklaring och beskrev hur det ”verkligen låg till”. Det var dessutom samma informanter som benämnde romer, som just romer och inte andra benämningar. De som betonade strukturella faktorer var också de som kategoriserade fattiga romer som människor som var fattiga, och inte som ”den andre” som var annorlunda än rumäner.

6.3.3 Bristen på utbildning

Inledningsvis skrev jag att enbart en av tio romer gått klart gymnasiet, och att mer än vart femte barn inte går i skolan regelbundet (European Union Agency for Fundamental Rights, 2012). Alla informanter i studien beskrev bristen på utbildning som någonting som missgynnade fattiga romer och deras chanser på arbetsmarkanden, men även detta konstruerades olika av informanterna. Man talade på olika sätt om utbildningen, varför utbildning skulle gynna romerna och varför skolnärvaron bland barnen var låg.

En av de största anledningarna till att utbildning ansågs vara av vikt var att det ansågs ge bättre förutsättningar på arbetsmarknaden, men det var inte den enda betydelse som utbildningen gavs. Utbildning lyftes fram som en rättighet och skyldighet av en socialarbetare.

Education.. education.. education.. education.. this is my only opinion. They should get it. They are citizens. They have rights and obligations. They don't only have rights. Each citizen has obligations as well. (Socialarbetare 2, översatt från rumänska)

Socialarbetare 1 menade att romernas kultur, eller alla de dåliga sakerna som han förknippade med deras kultur, skulle gå att förändra på en generation om barnen bara gick i skolan:

”Because if you have a school you have a different perception of life. You learn something.. you see what opportunity gives you in life. If I have school I have a place to work. If I have school I can read and write.”

Indirekt talar han alltså om att skolan kommer att ge målgruppen åsikter och värderingar som de annars inte har och skolan får en annan betydelse. Det kan ses som att skolan blir en arena för assimilering där romerna ska få rumänernas vanor och värderingar. Assimilering var en av avsikterna med romska barns skolgång under 70-talet i Rumänien (Achim 2004). Han berättar att de haft skola för vuxna för att de ska lära sig läsa, skriva och räkna, men att intresset har varit lågt. Även bland barnen beskrivs den låga frånvaron i termer av ointresse av flera av informanterna. I de fyra byarna jag besökte fick barnen skolskjuts och en spartansk lunch. Även ett av bidragen som familjen får är villkorat till att barnet går i skolan. Därför förstod inte socialarbetare från dessa byar varför de inte närvarade. Här kategoriseras målgruppen som omotiverade. Socialarbetare 4 förklarar det med att föräldrarna inte uppmuntrar dem. Dessutom skrivs

de in som närvarande i skolan trots att de inte är där för att skolan måste ha ett visst antal elever, och får då ändå bidraget. Hon berättade däremot att det fanns romska kvinnor i byn som behövde lära sig läsa och skriva för att kunna söka jobb och gärna hade gått en vuxenutbildning, men att detta inte fanns.

Den bristande utbildningen konstruerades av andra som ett strukturellt problem, men man betonade inte utbildningens betydelse lika mycket. Många hade svårigheter att ta sig till skolan om det var långt dit och de inte erbjöds skolskjuts. Även materiella hemförhållanden kunde förhindra barn att gå till skolan, menade forskaren i socialt arbete, vilket beskrivs i följande citat;

”... it’s difficult to have a child go to school when you do not have I don’t know the minimum lets say something to eat, or shoes to ware or clean clothes so that the other children don’t laugh at him and marginalize him.”

Sociologen berättade att skolorna är segregerade och dåligt rustade för barn med särskilda behov. De lärare som arbetade med barnen var ofta där ofrivilligt och hade lägre pedagogisk kompetens, vilket gjorde att barnen inte lärde sig även om de gick i skolan. Eftersom föräldrarna ofta är analfabeter får de heller ingen hjälp hemifrån. I Rumänien är det dessutom vanligt att barn får privatlektioner efter skolan, vilket fattiga inte har råd med. Ett annat problem som båda forskarna pekade på var att barnen riskerar stigmatisering i vanliga skolor. Forskaren i socialt arbete menade att fattigdomen hindrar vuxna från att ha tid och råd att fortbilda sig eftersom de måste arbeta svart och inte heller kompenseras för resekostnader till de utbildningsprogram som erbjuds.

Även barn hindras att gå till skolan, berättar hon, eftersom de måste hjälpa till att arbeta inom lantbruk under de säsonger som arbete kan erbjudas, eller stanna hemma och ta hand om yngre syskon när föräldrarna arbetar. Forskaren i socialt arbete berättar om en student som kommit in på en universitetsutbildning, men inte visste om hon ska gå den...

”...she said ”how can I go to the university?”. Lets say I get a job, a part-time job and I can survive out there. But then I think of my family and I just think of it. Do they have something to eat today? And how can I do it, how can I stay there in school...”

I dessa utsagor kategoriseras studenter som motiverade, men hindrade av externa faktorer, vilket gör dem till värdiga hjälptagare, eftersom den värdiga hjälptagaren lättare konstrueras som sådan om den själv inte kan styra över sin situation och dessutom konstrueras som ”en människa som vill göra rätt”(Loseke 2003). Genom att lyfta fram en riktig människas historia gör hon också ett mer framgångsrikt claim, eftersom dessa har ett högre emotionellt genomslag än att bara lyfta fram statistik. Att

typifiera ett socialt problem på detta sätt gör även att andra uppfattar det som en typisk situation(ibid).

6.4 Att handskas med utanförskapet

Alla informanter tillfrågades hur de trodde att situationen för romerna skulle förbättras. Av deras svar kunde man skönja två grundläggande diskurser om hur man borde gå tillväga. En av dessa var att man skulle höja krav på motprestation och ha mer sanktioner om de inte uppnådde vissa krav. Den andra var att man behövde ge dem mer resurser genom att höja försörjningsstödet, ge dem mer förutsättningar att få jobb och/ eller att det sociala arbetet behövde mer resurser. Vissa av informanterna kombinerade element av båda perspektiv. Alla ansåg t ex att det sociala arbetet behövde mer resurser.

6.4.1 Mer krav och disciplin

Volontären trodde att det skulle hjälpa att villkora försörjningsstödet till sex månader. Socialarbetare 1 gjorde också det och ansåg dessutom att barnbidraget skulle dras in om barnen inte gick i skolan, eftersom han trodde att de saknade incitament att arbeta och gå i skolan om de kunde få försörjningsstöd resten av livet. Detta trots att de båda sa att socialbidraget inte gick att leva på.

”The law is very permissive of them. Very permissive. So I stay home for my entire life and I get payed. Why I should go to work?” (Socialarbetare 1)

Att tvinga klienter till arbete sågs av vissa också som en nödgärd som skulle vara aktuell och effektiv i vissa fall. Socialarbetare 3 berättar om ett barn från orten som lyckades väldigt bra i skolan i Frankrike, vilket han inte gjorde i skolan i Rumänien. Hon berättade att barnen i Frankrike lyckas bättre där eftersom föräldrarna blir fråntagna sina bidrag och hemskickade till Rumänien om inte barnen går till skolan. Hon och socialarbetare 4 trodde också att romer under kommunisttiden arbetade för att de var tvungna, inte nödvändigtvis för att det fanns tillgängliga jobb. Socionomen på ideell organisation 1 trodde också att tvångsåtgärder kunde vara bra i de fall då klienterna inte gick att motivera.

”Kanske om det skulle finnas en lag att tvinga dem att arbeta. Det hade kanske funkat, jag vet inte. Om det hade funnits någon slags bestraffning om man inte hade en arbetsplats för ett halvt år eller någonting. Annars tycker jag att de som man inte kan motivera, då skulle det finnas några metoder för att tvinga dem.” (Socionom på ideell organisation 1; översatt från rumänska)

På så vis har de alltså konstruerat de *prognostiska ramarna* (Loseke 2003) genom att högre krav kommer att bidra till högre prestation i skolan och mer incitament att arbeta.

Jämför man med hur dessa kategoriserar och benämner romer ser vi att Socialarbetare 1, 3 och 4 även är de som konstruerar romsk fattigdom som ett individuellt och kulturellt problem, samt kategoriserar dem som avvikare. De benämner dem också som tigrani istället för romer (se avsnitt benämningar). Annan forskning tyder också på att kategoriseringen påverkar och/eller speglar alltså hur målgruppen kan komma att behandlas i det sociala arbetet (Loseke 2003, Payne 2010, Börjesson & Palmblad 2008) förutsatt att den enskilde socialarbetaren har det handlingsutrymmet. I Domsar och Urhs (2005) studie fann man t ex att stereotyper ledde till att ekonomiskt bistånd inte gavs ut.

6.4.2 Mer resurser, men hur då?

Socialarbetaren på ideell organisation 2 och båda forskarna menade att man skulle ge dem mer i försörjningsstöd så att de kan leva på det, men att det också är viktigt att villkora det på något sätt. Att villkora socialbidraget och att det enbart ska ges om man aktivt söker jobb eller utbildning ser man ofta som en kontrollåtgärd, men forskaren i socialt arbete lyfte fram det som en resurs eftersom det ger människor som saknar försörjning bättre möjligheter att skaffa sig ett arbete. Framförallt visade det sig att möjligheterna att göra dessa motprestationer var bristfälliga. Hjälp till utbildning och arbete erbjöds inte som det skulle, och detta tolkade forskaren i socialt arbete som bristande intresse från politikerna. Eftersom kategorin fattiga romer ofta konstrueras som ovärdiga fattiga och saknar politisk makt, saknar politiker incitament att hjälpa dem (Loseke 2003).

Sociologen trodde att ett sätt att hjälpa romer till självförsörjning är att ge lån till att starta mindre företag och/eller att formalisera det svarta arbete som många av dem redan gör. Detta kan ses som en del i en antidiskriminerande praktik då man enligt denna teori vill ta ett steg tillbaka och ta tillvara på de initiativ som finns, hellre än att sätta igång projekt för klienterna (Dalrymple & Burke 2006). På detta sättet låter man dem ha mer makt över sina liv. De som konstruerat romsk fattigdom som ett strukturellt problem menade att resurserna måste riktas mot det sociala arbetet och olika former av projekt för att de ska ha en rimlig försörjning, men också så att de har en större chans att få ett arbete.

Det fanns även de som konstruerat romsk fattigdom som ett kulturellt problem som ansåg att mer resurser skulle gynna gruppen. Socialarbetare 4 berättar också att ett av barnen som åkt till Frankrike från hennes by presterar mycket bättre i skolan där än vad denne gjort hemma i Rumänien. Hon konstruerade detta på ett annorlunda sätt än Socialarbetare 3 som trodde att det berodde på disciplinära åtgärder. Socialarbetare 4 menar istället att det är för att Frankrikes sociala arbete har mer resurser som det gick bra för pojken. Hon tror att det måste finnas mer socialarbetare eller volontärer som kan arbeta med dem, men då ligger fokus inte på strukturella åtgärder utan på relationer som syftar till att romerna ska assimileras och få en mer västerländsk eller ”ansvarsfull” livsstil. Detta bygger på en tanke om att denna minoritetsgruppens kultur och livsstil är

ett sämre än majoritetskulturen och att det sociala arbetets uppgift blir då att få dem att bli mer som majoritetskulturen (Payne 2008).

”Ja, det handlar om resurser men genom att ändra deras mentalitet och perspektiv på livet. Om man skulle kunna ändra detta att få dem att ta hand om sina barn och få dem att inte slösa de få pengar de har.”

I detta fall menar socialarbetare 4 att mer resurser till det sociala arbetet skulle kunna ge dem förutsättningarna till att hjälpa sig själva och bli självförsörjande genom att de assimilerades till den rumänska livsstilen, som enligt henne innebär att man hushåller med pengar på ett bättre sätt och tar hand om barnen. Socialarbetare 2 menade att man borde använda belöningar så att de skulle ”handla rätt” eftersom de enligt henne saknade disciplin och inte kunde göra val som var bra långsiktigt.

”You should treat them each child.. each day... after they do a good deed you should stimulate them, give them like a treat or something and they would come again and again.. like a dog or something.” (Socialarbetare 2; översatt från rumänska)

Problemet med detta perspektiv, till skillnad från de andra, är att klienten inte har något agentskap alls utan jämförs med ett djur som måste betingas till ett önskvärt beteende. Det innebär också att man tar bort makten och delaktigheten från den människan, vilket varken är en del av en etnisk sensitiv eller antidiskriminerande praktik.

Det fanns ett visst samband mellan att individualisera eller kulturalisera romers fattigdom och mer krav, men inte så hög som sambandet mellan individuella förklaringar och högre krav i Kroll m fls (2012) studie. Genom att kulturalisera romsk fattigdom konstrueras det i denna studie snarare som ett integrationsproblem som kan avhjälpas genom både mer krav och mer stöd.

Avslutande diskussion

Avslutningsvis kan jag konstatera att bredden i svaren från mina informanter var större än jag hade föreställt mig. De delade alla bilden av att många romer levde fattigt, men hade alla olika tankar om vad detta berodde på och hur det borde arbetas med.

Rasistiska stereotyper förekom, men jag träffade även flera personer med mycket kunskap och engagemang för målgruppen. Rumäner lyfts dessvärre ofta fram i tidningar som rasister på ett närmst kolonialt sätt, där vi i Sverige ofta framställs som räddare i nöden för Eu-migranter som kommer hit på grund av de rasistiska östeuropéerna. Jag önskar att de kloka röster som som finns i Rumänien och uttalar sig om romer kunde lyftas fram mer än de gör.

Genom detta arbete har det blivit tydligt hur kategorisering av människor, diagnostiska ramar för sociala problem och uppfattningar om hur dessa borde "lösas" har samband med varandra. De som kategoriserade romer utifrån stereotyper tenderade också att kulturalisera deras utanförskap istället för att se till individuella och strukturella faktorer. De var också mindre benägna att validera romers egna upplevelser av diskriminering, vilket berövar dem tolkningsföreträde och makt över sin situation. Kulturella förklaringar gjorde också i viss mån att man ville ha högre krav. I en del fall gjorde det att man ville ha mer resurser till att assimilera romer. De som kategoriserade romer som fattiga människor, och värdiga hjälptagare tenderade också att fokusera på strukturella frågor och lyfta romernas egna röster om sin situation.

Vad informanterna hade för utbildning spelade också roll för vad de hade för uppfattningar. Kulturella konstruktioner företrädde starkast av de fyra socialarbetare som saknade utbildning inom socialt arbete (med undantag av den kvinna som hade en it-utbildning med vidareutbildning i socialt arbete). Dessa konstruktioner byggde på antaganden och forskning eller inte klienternas egna utsagor. De som talade om struktur var främst de två forskarna och aktivisten som alla var aktiva i en universitetsmiljö. De som blandade element av dessa konstruktioner var de som utbildat sig och nu arbetade, vilket skulle kunna tyda på att de plockat upp kulturaliserande tankesätt på sina arbetsplatser och blandat med de tankar som kan tänkas dominera på universitet. En alternativ tolkning till att de inom universitetsvärlden ser på romers marginalisering på ett annat sätt än de andra informanterna skulle vara att de senare arbetar närmare romer och att de förstnämnda fokuserar mycket på struktur i sitt arbete och att detta påverkar fokus. Så var det inte här. Både forskarna och aktivisterna hade spenderat mycket tid med romer i olika former av arbete och forskning. Efter att ha skrivit denna uppsats har några frågor besvarats, men fler frågor har väckts.

Efter att ha gjort mina frågeställningar, intervjuer, analyserat mitt material och samtidigt läst mycket annan forskning har jag kommit att ifrågasätta mina förkunskaper och föreställningar. Jag har utgått ifrån att romer är överrepresenterade bland dem som lever i fattigdom, men även finns i alla samhällsklasser, och att även rumäner kan vara fattiga. Utifrån detta var det intressant att just romer kommer till Sverige för att tigga,

enligt tidningar i Sverige. Efter att ha läst om rasifieringen av fattigdom, att fattiga människor ibland tillskrivs en annan etnicitet, har jag funderat mer kring detta. Att kategorin ”rom” är så ospecifik i rumänsk kontext har gjort att jag börjat ställa mig skeptiskt till om människor som kommer till Sverige för att tigga är romer i lika hög utsträckning som vi tror. Kallar vi dem romer utan att de är romer, tro? Utifrån detta skulle jag rekommendera forskning kring vad för mening vi i Sverige lägger i kategorin rom, eller fattig eu-migrant. Sätter vi likhetstecken mellan dessa? Vad har socialarbetare och journalister för föreställningar kring eu-migranternas etnicitet och stämmer dessa med eu-migranternas identitet? Hur etnicitet konstrueras och ges olika betydelse i förhållande till fattigdom är ännu ett intressant ämne. Det hade varit intressant att göra en jämförande studie i flera länder med olika välfärdstypologier om hur den romska etniciteten konstrueras i förhållande till det sociala arbetet. Rumänien är ett land i förändring och jag tror att införandet av socionomprogram på universitet, samt en stabilare ekonomi genom EU kommer att sätta stora spår även på det sociala arbetet. Det hade varit mycket intressant att göra om en liknande studie om 10 år och se hur diskurserna bland socialarbetare ser ut då och jämföra med denna. Har man anammat mer strukturella sätt att tänka på fattigdom och utanförskap? Talar man och benämner romer på ett annat sätt? Slutligen skulle jag helst av allt se en studie som utgick från målgruppen själva. Romer är en grupp människor som många människor talar om, men få talar med. Vad anser de själva är anledningen till deras marginalisering och hur skulle man kunna arbeta för förändring?

Källförteckning

- Achim, V. (2004) *The Roma in Romanian History*. Översättning: Richard Davies
Central European University Press: Budapest
- Bamford, D., Silviu Coposescu, and Ross J. "A challenge in Transylvania: major issues associated with creating a postgraduate social work course in Romania." *Social Work in Europe* 7.2 (2000): 8-17.
- Bela, S. (2004). An insight into the actual socio-economic situation of Romania. *Social Work & Society*, 2(2), 250-255. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/61377641?accountid=11162>
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Bullock, H. E., Williams, W. R., & Limbert, W. M. (2003). Predicting support for welfare policies: The impact of attributions and beliefs about inequality. *Journal of Poverty*, 7, 35–56.
- Börjesson, M.; & Palmblad, E. (2008). *Strultjejer, arbetssökande och samarbetsvilliga: Kategoriseringar och samhällsmoral i socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Dalrymple, J., & Burke, B. (2006). *Anti-oppressive practice: Social care and the law*. Maidenhead: Open University Press.
- Demsar, S. Z., & Urh, S. (2005). Social work with the roma. A system of control or a system of help? *Socialno Delo*, 44(4-5), 325-331. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/61522411?accountid=11162>
- Devore, W & Schlesinger, E.G. (1999): *Ethnic-sensitive Social Work Practice*. New York: Allyn & Bacon.
- Dümling, B. (2004) Country Notes: The Impact of Western Social Workers in Romania - a Fine Line between Empowerment and Disempowerment. *Social Work and Society International Online Journal* Vol 2, No 2 (Hämtad från http://www.socwork.net/sws/article/view/219/452#_ftn1)
- European Union Agency for Fundamental Rights (2012) UNDP "The situation of Roma in 11 EU Member States: Survey results at a glance" (Hämtat från http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/2099-FRA-2012-Roma-at-a-glance_EN.pdf)
- Gooden, S. T. (1998). All things not being equal: Differences in caseworker support toward black and white welfare clients. *Harvard Journal of African American Public Policy*, IV, 23–33.

Guchteneire, Paul de "Code of conduct social science research UNESCO" (Hämtat från http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/SHS/pdf/Soc_Sci_Code.pdf)

Hacking, I., & Hansson, B. (2000). *Social konstruktion av vad?*. Stockholm: Thales.

Hribar, M., & Gutic, D. (2010). Conditioning the reception of financial aid by the roma as a form of institutional racism. *Socialno Delo*, 49(2-3), 143-153. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/741613471?accountid=11162>

Kaneva, N. & Popescu, D. (2014), "'We are Romanian, not Roma': Nation Branding and Postsocialist Discourses of Alterity", *Communication, Culture & Critique*, vol. 7, no. 4, pp. 506-523.

Kligman, G.(2001) "On the social construction of "otherness" identifying "the roma" in post-socialist communities" *Review of sociology* vol. 7 no. 2 pp 61-78

Kroll, C.; Blomberg, H. & Kallio, J. (2012) "Om nordiska socialarbetares syn på fattiga och ökade krav på klienterna" Hans Swärd, Lena Engelmark (Red.): *Fattigdom utan gränser* Carlssons bokförlag. Stockholm

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Landguiden, Utrikespolitiska institutet "Rumänien" (Hämtat från <http://www.landguiden.se/Lander/Europa/Rumnien?p=1> 3/2-2015)

Lewis, O. (1966) "The Culture of Poverty" *Scientific American* Oktober 1966 Vol. 215 No. 4

Loseke, Donileen R. (2003) *Thinking about Social Problems. An introduction to Constructionist Perspectives*. Transaction Publishers, New Jersey.

Martin, S. (2004): "Reconceptualising Social Exclusion: A Critical Response to the Neo- liberal Welfare Reform Agenda and the Underclass Thesis", *Australian Journal of Social Issues* vol 39 nr. 1 s.79–94

Mattsson, T. (2010). *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. 1. uppl. Malmö: Gleerup

Messing, V. (2014) Methodological puzzles of surveying Roma/Gypsy populations. *Ethnicities* December 2014 vol. 14 no. 6 811-829

- Mohanty, C. T., Brunelius, A., & Söderlind, O. (2007). *Feminism utan gränser: Avkoloniserad teori, praktiserad solidaritet*. Hägersten: Tankekraft.
- Payne, M. (2008) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Falkenberg: Natur och Kultur
- Precupetu, M.; Precupetu, I. (2014) "Romania: High Rising Inequality over two decades of Post-Communist Transformation" *Changing Inequalities and Societal Impacts in Rich Countries: Thirty Countries' Experiences* s 541-568
- Spector, M.; Kituse, J. I. (1977) *Constructing social problems*
- Svedberg, L.; Wollter, F. (2013) "Att benämna den sociala utsattheten - från fattigdom till utanförskap" Lis Bodil Karlsson, Kirsti Kuusela, Ulla Rantakeisu (Red.): *Utsatthet, marginalisering och utanförskap*. Lund. Studentlitteratur AB
- Swärd, H. (2012) "Vad är fattigdom? Stereotyper, definitioner, orsaker och åtgärder" Hans Swärd, Lena Engelmark (Red.): *Fattigdom utan gränser* Carlssons bokförlag. Stockholm
- Swärd, H. (2007): "Om outsiders och att hålla normalitetsdjävulen i schack". I Svensson, Lena (red): *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Szabó, B. (2015) "A short overview of the development and professionalization of Social Work in Romania" *Social Work and Society International Online Journal* (Hämtat från <http://www.socmag.net/?p=1291>)
- Trost, J. (2005) *Kvalitativa intervjuer*. Studentlitteratur: Lund
- Vincze, E. (2012) "Landfill: Space of advanced and racialized urban marginality in today's Romania" *Criticatac* 11 september 2012, översatt från Rumänska på http://sparex-ro.eu/wp-content/uploads/landfill-Cluj_advanced-marginality_2012.pdf
- Wikström, H. (2009) *Etnicitet. Begreppbart*. Malmö: Liber.
- Wikström, H. (2013) "Ett postkolonialt perspektiv på sociala problem". I: Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur & Kultur
- Winther Jorgensen, M. & Phillips, L. (1999/2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Informed consent

The following is a presentation of how we will use the data collected in the interview.

The research project is a part of our education in the Bachelors program in Social Work at the University of Gothenburg, Sweden. In order to insure that our project meets the ethical requirements for good research we promise to adhere to the following principles:

- Interviewees in the project will be given information about the purpose of the project.
- Interviewees have the right to decide whether he or she will participate in the project, even after the interview has been concluded.
- The collected data will be handled confidentially and will be kept in such a way that no unauthorized person can view or access it.

The interview will be recorded as this makes it easier for us to document what is said during the interview and also helps us in the continuing work with the project. In our analysis some data may be changed so that no interviewee will be recognized. After finishing the project the data will be destroyed. The data we collect will only be used in this project.

You have the right to decline answering any questions, or terminate the interview without giving an explanation.

You are welcome to contact us or our supervisor in case you have any questions (e-mail addresses below).

Student name & e-mail

Supervisor name & e-mail

My name is Jennifer Thunberg Heffern and I study social work at the university of Goteborg. I am currently writing my bachelor thesis and want to examine/explore social work in Romania. My main interest is in the Romani and exclusion. I would like to know how you work with them, what you think are the reasons for their exclusion and possible solutions for them to be more included. I would be grateful if you would like to participate in an intervju.

The intervju will take approximately one hour and we will have an interpreter so you can speak Romanian if you prefer this over english. All your answers are confidential and you will not be named. You can choose to not answer questions. I will record the intervju in order to process the information better, but these recordings will be deleted after my essay is complete. The material I collect will only be used for my paper.

The questions:

-Tell me a little about yourself! What do you work with, and how long have you been working with social work? Do you have an education in this field or something else?

-Do you come in contact with Roma people in your work?

-What kind of emediate needs do they have?

-What kind of help can you offer them?

-Do you think that your work allows you to help them with their emediate needs?

Do you is your work help excluded romani in an empowering and/or long-term way? For example help them get jobs or education?

Why do you think that a lot of romani have a hard time earning a living?

For example:

Racism?

Lack of education?

Their own culture?

An overall hard time to get a job for any one?

Dependence on welfare?

What do your romani clients think and say is the reason for them having a hard time earning a living?

Why do you think many romani go to other countries in the EU?

What possible solutions do you think would help them become more included in society and work?

Are there any strategies that you have tried that haven't worked?
How come?

What strategies have worked?

- Has the money from the European Union helped social work with the romani?
- If it has; in what way?
- If not; why is that?

Is there anything that you would like to add?

Thank you so much for your thoughts and your time!